

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaaliala Lappeenranta
Sosionomi (AMK)

Roosa Erkamo & Nea Takala

Asunnottomuutta kohtaavien työntekijöiden näkemyksiä asunnottomuuteen liittyvistä kustannuksista Lappeenrannassa

Tiivistelmä

Roosa Erkamo ja Nea Takala

Asunnottomuutta kohtaavien työntekijöiden näkemyksiä asunnottomuuteen liittyvistä kustannuksista Lappeenrannassa, 50 sivua, 3 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosionomikoulutus

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö 2019

Ohjaajat: lehtori Eija Semi, Saimaan ammattikorkeakoulu, sosiaalineuvoja Auvo Vainikainen, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri

Opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia näkemyksiä työntekijöillä on asunnottomuuden aiheuttamista kustannuksista Lappeenrannan alueella ja miten heidän mukaansa asunnottomuuden aiheuttamiin kustannuksiin pystytään vaikuttamaan. Lisäksi tarkasteltiin ennaltaehkäisevän työn merkitystä sekä palveluiden toimivuuden vaikutuksia kustannuksiin.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen aineisto kerättiin kevään 2019 aikana puolistrukturoidulla haastattelulla. Haastatteluihin osallistui yhteensä 13 työntekijää, jotka kohtaavat työssään asunnottomuutta. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin kanssa. Opinnäytetyössä haastateltiin työntekijöitä, jotka kohtaavat työssään asunnottomia.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään asunnottomuuden aiheuttamia kustannuksia, keinoja kustannusten vaikuttamiseen sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyä ja vähentämistä. Opinnäytetyötä voi hyödyntää, jos haluaa tietoa asunnottomuuden aiheuttamista kustannuksista, Lappeenrannan palveluiden toimivuudesta asunnottomuuden vähentämisessä ja ideoita palveluiden kehittämiseen.

Tulokset osoittavat, että asunnottomuuden kustannukset eivät olleet työntekijöiden mielestä yksiselitteisesti laskettavissa vaan kustannuksiin vaikuttivat monet eri tekijät. Ennaltaehkäisy nähtiin tutkimustuloksissa merkittävänä tekijänä asunnottomuuden kustannuksiin vaikuttamisessa sekä asunnottomuuden vähentämisessä.

Tutkimuksestamme nousi esille asunnottomien taidottomuus asua omassa kodissa. Jatkossa voisi tutkia, minkälaista asumisen tukea asunnottomat kokevat tarvitsevänsä saatuaan asunnon. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla selvittää Asunto ensin -mallin mahdollisuuksia Lappeenrannassa.

Avainsanat: asunnottomuus, työntekijöiden näkemykset, asunnottomien palvelut, ennaltaehkäisy, kustannukset

Abstract

Roosa Erkamo & Nea Takala

Employees' perceptions of the costs of homelessness in Lappeenranta, 50 pages, 3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Service, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2019

Instructors: Ms Eija Semi, Senior Lecturer, Saimaa University of Applied Sciences and Mr Auvo Vainikainen, Social Advisor, South Karelia Social and Health Care District

The purpose of the study was to analyze employees' perceptions of the costs of homelessness in Lappeenranta and ways to affect those costs. In addition, the study analyses employees' perceptions of the importance of preventive work and how the functionality of services affects those costs.

This study was carried out as qualitative research. Data is based on semi structural interviews that were conducted in spring 2019. A total of 13 employees participated in the interviews. The study was commissioned by South Karelia Social and Health Care District. The interviewed were employees who meet homeless people in their jobs.

The theoretical framework is based on literature about the costs of homelessness, how to lower the costs. And the prevention of homelessness. This study not only provides information about the costs of homelessness, but also how services in Lappeenranta work to reduce homelessness, and some ideas how to develop services.

Furthermore, the results show that employees think that the costs are not easy to count. In their opinion prevention is the best way to affect those costs and also reduce homelessness.

The results also show that according to employees, the homeless people lack necessary skills to sustain permanent housing. This future research could focus on ways to assist and support homeless people to gain these skills. Another theme to study would be the possibilities of utilizing the Housing first -model in Lappeenranta.

Keywords: homelessness, employees' perceptions, services for homeless, prevention, costs

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Asunnottomuus	6
2.1	Asunnottomuuden määrittely	7
2.2	Asunnottomuuden tausta	8
2.3	Asunnottomuuden tilastointi	10
2.4	Asunnottomien käyttämiä palveluita	13
3	Asunnottomuuden vähentäminen	16
3.1	Asunnottomuuden ennaltaehkäisy	16
3.2	Porrasmalli ja Asunto ensin -malli	18
3.3	Asunnottomuuden vähentämishjelmat	21
4	Asunnottomuuden kustannukset	24
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	26
6	Tutkimuksen toteutus	27
7	Tutkimustulokset	29
7.1	Asunnottomuus Lappeenrannassa	29
7.2	Asunnottomuuden taustalla olevat tekijät	30
7.3	Asunnottomuuden kustannukset ja niihin vaikuttaminen	32
7.4	Palvelu kehittäminen asunnottomuuden vähentämisessä	34
8	Johtopäätökset	37
9	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	40
10	Pohdinta	42
	Kuvat	45
	Lähteet	46

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Suostumuslomake

1 Johdanto

Asunnottomuus ei ole ihmisen ominaisuus vaan tila, johon asunnoton on erinäisten syiden takia joutunut. Asunnottomuudessa on kyse syrjäytymisestä asuntomarkkinoilta sekä samalla etääntymisestä asumiseen kuuluvista sosiaalisista suhteista ja yhteisöllisyydestä. (Nimi ovesa 2016, 6.) Asunnottomuus on vähäinen, mutta useilla tavoin näkyvä yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ongelma (Karjalainen 2010, 138). Useimmille suomalaisille asunto on itsestäänselvyys, eikä välttämättä ajatella, miten monia suomalaisia asunnottomuus koskettaa (Asunto ensin 2018d).

Asunnottomuus on aiheena ajankohtainen, koska asunnottomuutta ei ole pystytty poistamaan kokonaan Suomesta. Asunnottomuuden vähentämisen eteen pyritään jatkuvasti tekemään töitä. Suomen hallitusohjelmissa asunnottomuuspolitiikka ja asunnottomuuden vähentäminen ovat olleet mukana jo 1980-luvun puolivälistä lähtien. (Asunto ensin 2018c.) Sosiaalihuoltolain mukaan erityisestä syystä asumiseen tai sen järjestämiseen apua tai tukea tarvitseville tulee järjestää heidän tarpeitaan vastaavia asumispalveluita (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan asunnottomuudesta aiheutuvia kustannuksia sekä miten näihin kustannuksiin pystytään vaikuttamaan. Asunnottomuudesta aiheutuvia kustannuksia ei ole systemaattisesti tutkittu Suomessa. Tästä syystä asiaa on tärkeä tutkia. Opinnäytetyöllä halutaan tuoda asunnottomuuden kustannuksista tietoa myös päättäjille ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirille (Eksote).

Opinnäytetyössä selvitetään, minkälaisia kustannuksia asunnottomuus aiheuttaa Lappeenrannan alueella sekä miten asunnottomuuden kustannuksiin pystytään vaikuttamaan. Lisäksi opinnäytetyössä selvitetään, pystytäänkö nykyisillä palveluilla vähentämään asunnottomuutta ja millaista kehittämistä palveluissa olisi tarpeen tehdä. Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Opinnäytetyössä haastatellaan eri työntekijöitä, jotka kohtaavat työssään asunnottomia tai asunnottomuutta. Aihe on työelämälähtöinen, opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin kanssa.

2 Asunnottomuus

Asunnottomuus tarkoittaa tilannetta, jossa henkilöllä ei ole asuntoa tai paikkaa, missä asua. Englannin kielellä puhutaan käsitteestä ”homelessness”, joka tarkoittaa suomen kielellä kodittomuutta. Lehtonen ja Salonen arvioivat asunnottomuustermiin epäonnistuneeksi, sillä se keskittää huomion liikaa asumisen puitteisiin. (Lehtonen & Salonen 2008, 20.) Kodittomuus on useissa muissa maissa vakiintunut termi. Kodittomuuden katsotaan kattavan asumisen fyysisten rakenteiden lisäksi myös laajemman kokemuksellisen ulottuvuuden. (Erkkilä 2017, 307.) Käsitteenä asunnottomuus määritellään liittyväksi aineellisiin resursseihin ja niiden puuttumiseen, kun taas kodittomuuden määritellään riippuvaksi ihmisen omakohtaisesta kokemuksesta jotain tiettyä tilaa kohtaan. Arkipuheessa asunnottomuuteen liitetään usein tavalla tai toisella huono-osaisuus tai sen kasaautuminen. Asunnottomuuteen liittyy mielikuvana edelleen karikatyyri sillan alla elävästä asunnottomasta alkoholistimiehestä. Näitä mielikuvia ollaan vähitellen muokkaamassa asunnottomuuteen liittyvän kansalaisaktiivisuuden avulla. (Lehtonen & Salonen 2008, 14, 20.)

Pitkäaikaisasunnottomuus tarkoittaa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) määritelmän mukaan yli vuoden mittaista pitkittynyttä asunnottomuutta tai asunnottomuuden riskiä pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten tekijöiden takia. Se tarkoittaa myös sitä, että asunnottomuus on ollut toistuvaa kolme vuoden aikana. (ARA 2014, 3.) Riski pitkäaikaisasunnottomuuteen on suurempi silloin, kun asunnottomuuteen liittyy muun muassa hallitsematonta päihteiden tai huumeiden aktiivista käyttöä, velkaantumista, mielenterveysongelmia, neurologisia vammoja, rikollisuutta tai vapautuminen vankilasta (Nimi ovesa 2016, 6). Pitkäaikaisasunnottomat tarvitsevat usein tukea ja apua asumiseensa eivätkä tavalliset asumismuodot yleensä toimi heillä (ARA 2013, 5).

Asunnoton tarkoittaa henkilöä, jolla ei ole omaa vakinaista asuntoa, missä asua. Henkilö joutuu viettämään öitä ulkona tai asuu tilapäisesti tuttavilla. (Asunto ensin 2018d.) Asunnottomien tarkkaa lukua on haastavaa arvioida. Samoin haastavaa voi myös olla määritellä asunnottomuutta. Asunnottomuuden määritelmä on yleensä yhteydessä hallitsevaan yhteiskuntaan, kulttuuriin sekä aikaan. (Erkkilä 2017, 307.) Suomessa asunnottomuuden määrittelyyn käytetään asun-

nottomuuden syyn sijaan sitä paikkaa, missä asunnoton oleilee (Kostiainen & Laakso 2012, 5).

Asunnottomista henkilöistä monet elävät tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona (Asunto ensin 2018g). Piiloasunnottomuus ei useinkaan näyttäydy asunnottomuustilastoissa eikä se tule aina viranomaisten tietoon (Kostiainen & Laakso 2012, 12; Asunto ensin 2019). Asunnottomiksi voivat joutua myös vapautumassa olevat vangit. Tämä asunnottomuus on keskittynyt erityisesti isoihin kaupunkeihin. (Granfelt 2003, 28.) Vailla vakinaista asuntoa oleviksi henkilöiksi määritellään sellaiset henkilöt, jotka ovat ilmoittaneet itselleen Poste restante -osoitteen tai tuttavien osoitteen ja olevansa ilman vakinaista asuntoa. Poste restantella tarkoitetaan noutopostia, jota voi käyttää henkilö, jolla ei ole omaa asuinosoitetta. Tällöin posti tulee poste restante -osoitteeseen. Osa ihmisistä ei halua ilmoittaa väestörekisteriin oikeaa asuinosoitettaan sen takia, että he voisivat silloin menettää esimerkiksi sosiaalietuuksiaan. (Kostiainen & Laakso 2012, 22; Posti 2019.)

Granfelt (1998) on tutkimuksessaan jakanut asunnottomuuden karkeasti kahteen ryhmään: absoluuttiseen ja suhteelliseen asunnottomuuteen. Absoluuttisella asunnottomuudella tarkoitetaan asunnottomia, jotka elävät kaduilla, metsissä, rappukäytävissä tai yömajoissa. Absoluuttinen asunnottomuus on näkyvä sosiaalinen ongelma, sen kohdanneet ihmiset voidaan nähdä köyhyyden ääriryhmänä. Suhteellinen asunnottomuus käsittää taas esimerkiksi erilaisissa laitoksissa, turvakodeissa sekä tuttavien ja sukulaisten luona asuvat ihmiset. Suhteellinen asunnottomuus ei ole absoluuttiseen asunnottomuuteen verrattuna niin konkreettisesti silminnähtävää ja ehdotonta. (Granfelt 1998, 54–55.)

2.1 Asunnottomuuden määrittely

Asunnottomuuden määrittelyyn on kehitetty Euroopan laajuinen typologia eli luokittelu nimeltään ETHOS (European Typology of Homelessness and housing exclusion). Kyseinen typologian on laatinut FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the Homeless), sen tarkoituksena on parantaa ymmärrystä asunnottomuudesta sekä helpottaa asunnottomuuden tutkimista ja mittaamista. (FEANTSA 2005.) Asunnottomuutta on vai-

kea määritellä vain yhdellä tavalla. Asunnottomuuden ilmiötä voidaan ymmärtää hyvin eri tavoin eri aikoina ja eri maissa. (Asunto ensin 2018a.) ETHOS-luokittelulla pyritään kattamaan Euroopan tasolla kaikki asunnottomuuden muodot ja tätä kautta luomaan yhteiset termit asunnottomuuden käsittelyyn (FEANTSA 2005).

ETHOS-luokittelussa asunnottomat jaetaan neljään käsitoryhmään. Ne ovat ulkona asuvat, asunnottomat, turvattomasti asuvat sekä epätarkoituksenmukaisesti asuvat. Luokittelussa kaikille käsitteille on määritelty kohderyhmä ja kirjoitettu kuvaukset. Henkilö, joka on ilman asuntoa, asuu julkisessa tilassa tai yömajassa, on luokittelun mukaan ulkona asuva. Luokittelun mukaan asunnoton on henkilö, joka asuu tilapäismajoituksessa, turvapaikanhakijoille tai maahanmuuttajille järjestetyssä tilassa, laitoksissa (hoito- ja rangaistuslaitokset, sairaalat sekä ensikodit) sekä tuetussa asumisessa yksin tai yhteisössä. Luokittelun mukaan turvattoman asumisen alle luokitellaan asuminen jossain ilman vuokrasuhdetta sekä asuminen häätö- tai väkivallan uhan alla. Epätarkoituksenmukaisen asumisen ryhmään luokitellaan väliaikaiset asumisen muodot, epäsovivissa paikoissa asuminen sekä erittäin ahtaasti asuminen. (Lehtonen & Salonen 2008, 22; ETHOS 2018.)

Suomessa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) on määritellyt asunnottomat neljään eri luokaan asumistilastoja kerätäkseen. ARA:n vuonna 2017 tutkimuksen yhteydessä julkaistussa määritelmässä asunnottomiksi luetaan ne ihmiset, joilla ei ole omaa vuokra- tai omistusasuntoa ja jotka elävät 1) ulkona, porrashuoneissa tai ensisuojoissa, 2) asuntoloissa tai majoitusliikkeissä, 3) huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa ja 4) tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asunnon puuttumisen takia. (ARA 2018a.)

2.2 Asunnottomuuden tausta

Tyypillisesti asunnottomuuden taustalla on monia toisiinsa yhteydessä olevia syitä, jotka kuormittavat asunnottoman arkea, kuten päihteiden käyttö, mielen-terveysongelmat, haasteet arjen hallitsemisessa, sosiaalisen verkoston ja tuen uupuminen, ongelmat ihmissuhteissa sekä köyhyys. Elämää voivat kuormittaa

myös työttömyys, velkaantuminen ja rikollinen elämäntapa. (Erkkilä & Stenius-Ayoade 2009, 27–28; Sunikka, Seppälä & Granfelt 2007, 12.) Asunnottomuus liittyy tavallisesti ihmisen koko elämään (Lehtonen & Salonen 2008, 110).

Osa asunnottoman elämän haasteista on saattanut aiheuttaa asunnottomuutta ja osa vaikeuksista taas saattaa johtua asunnottomuudesta. Pelkästään moniongelmaiset henkilöt eivät ajaudu asunnottomiksi, vaan asunnottomien ihmisten ryhmä on hyvin heterogeeninen. (Sunikka ym. 2007, 12.) Kostiainen ja Laakso (2012) kuvaavat asunnottomuutta dynaamiseksi prosessiksi pysyvän tilan sijaan. Asunnottomaksi voivat joutua hyvin erilaisiin väestöryhmiin kuuluvat ihmiset. Ihmiset voivat päästä pois asunnottomuudesta monien erilaisten vaiheiden kautta. Nykyaikainen asunnottomuus on jaksottaista epävarmaa asumista, joka koskettaa hyvin laajaa joukkoa. Kadulla ja metsissä asuvien ihmisten määrä taas on nykyään pienentynyt vähäiseksi. (Kostiainen & Laakso 2012, 39.)

Taloudellisen tilanteen heikentymisen sekä työttömyyden lisääntymisen lisäksi asunnottomuuden taustalla vaikuttavat myös kiristyneet asuntomarkkinat. Väestönkasvu ja haastavat asuntomarkkinat vaikuttavat heikommassa tilanteessa olevien pääsyä ja pysymistä asumismarkkinoilla. Asunnottomuuden taustalla voi pienituloisimmilla olla juuri kelvollisten ja kohtuuhintaisten asuntojen puute. (Kostiainen & Laakso 2012, 30–40, 93.) Tämänkaltaisista syistä aiheutunut asunnottomuus on yleensä satunnaista ja lyhytkestoista asunnottomuutta (Erkkilä 2017, 308).

Lehtosen ja Salosen (2008) mukaan asunnottomuuden taustalla ei ole nykyään niinkään asuntojen riittämättömyys, vaan ihmisten taidottomuus asua itsenäisesti omassa kodissaan. Nykyisin tulisi riittävän asuntojen tuottamisen lisäksi kiinnittää huomiota ihmisten asumisen taitoihin. Jos ihmisen taidot ja valmiudet eivät ole riittävät suoriutumaan asumisesta itsenäisesti, voi sijoittaminen asunnon hankkimiseen mennä pahimmassa tapauksessa täysin hukkaan. Elämän kokonaisuuden kannalta on merkittävää, että ihminen pystyy hallitsemaan asumistaan ja säilyttämään asuntonsa. Ongelmat asumisessa johtavat usein muihin haasteisiin. Asunnottomuus aiheuttaa vaikeuksia elämänhallinnassa. Vaikeudet elämänhallinnassa aiheuttavat haasteita selviytyä itsenäisestä asumisesta. Taidottomuus asua ja muut asumisen ongelmat näyttäytyvät usein

henkilöillä, jotka ovat vaarassa syrjäytyä tai kuuluvat tiettyihin erityisryhmiin. Asumisen taitojen puuttuessa ei isännöitsijällä tai vuokranantajalla ole tarvittavia valmiuksia asukkaiden ongelmien kohtaamiseen, jolloin heidän ainoana ongelmien hallintakeinona ovat varoitukset ja häädöt. (Lehtonen & Salonen 2008, 10.)

Erkkilän ja Stenius-Ayoaden (2009) tekemässä tutkimuksessa suurimmiksi syiksi asunnottomuudelle todettiin asumiseen liittyvä häiritsevä elämä tai maksamattomat vuokrat. Asumisesta aiheutuneilla häiriöillä sekä maksamattomilla vuokrilla ja sitä kautta asunnottomaksi joutumisella on usein pitkälle kantavat seuraukset. Tämänkaltaiset asiat voivat aiheuttaa jatkossa haasteita asunnon saannissa niin kunnallisilla kuin yksityisillä vuokramarkkinoilla. Jos henkilöllä on aiemmasta asumisesta häiriömerkintöjä, vuokravelkaa tai muuten luottohäiriömerkintöjä, voi asunnon saanti olla melkein mahdotonta. (Erkkilä & Stenius-Ayoade 2009, 29, 32.)

Lehtonen ja Salonen (2008) ovat pyrkineet selittämään asunnottomuuden kehittymistä polkumallin avulla, jossa asunnottomuus käsitteellistetään epäonnistumisiksi eri siirtymisvaiheissa. Usein ensimmäinen kriittinen vaihdos on peruskoulusta toisen asteen koulutukseen. Puutteelliseksi jääneen koulutuksen myötä työllistyminen ja samalla itsenäisen elämän aloittaminen ovat haastavia. Koulutuksen puuttumisesta ja työttömyydestä seuraa usein tukiriippuvuutta. Ainoastaan tukien avulla eläminen aiheuttaa ihmiselle heikkoa taloudellista tilannetta ja jopa köyhyyttä sekä velkaantumista. Kriittisinä siirtyminä kuvataan myös muuttoa vanhempien luota omaan asuntoon sekä laitoksesta itsenäiseen elämään. Kummassakin haasteeksi nousee liian varhainen siirtyminen itsenäiseen elämään, jolloin ei olla selvillä omista kyvyistä ja resursseista. Tällöin seurauksena saattaa olla haasteita, jotka voivat myöhemmin aiheuttaa vaikeuksia asumisessa. (Lehtonen & Salonen 2008, 104–108.)

2.3 Asunnottomuuden tilastointi

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus tekee selvityksen asunnottomuuden tilanteesta kuntakohtaisesti vuosittain. Tietoja on kerätty muun muassa asunto- ja sosiaalitoimen viranomaisilta sekä hyödyntämällä väestörekisterin tietoja ja muita rekistereitä, jotka perustuvat henkilötunnuksiin. (ARA 2018a, 3.)

Tietoja asunnottomuudesta on kerätty poikkileikkaustutkimuksena joka vuosi marraskuun 15. päivänä. Selvityksessä tilastoidaan asunnottomien lukumäärän lisäksi myös asunnottomuuden eri muotoja kuten sen jakautumista eri väestöryhmien esimerkiksi maahanmuuttajien, naisten ja nuorten kesken. Pitkäaikaisasunnottomuuteen liittyviä tietoja on tilastoitu vuodesta 2008 lähtien. (ARA 2015.)

Asunnottomuutta on tilastoitu 1980-luvulta saakka ja asunnottomien määrä on vähentynyt Suomessa johdonmukaisesti siitä lähtien. Pitkäaikaisasunnottomuuteen liittyviä tietoja on tilastoitu vuodesta 2008 lähtien. ARAn vuoden 2018 selvityksessä asunnottomia oli Suomessa yhteensä 5482. Heistä yksin eläviä oli 4882 ja tästä pitkäaikaisasunnottomia yhteensä 1162. Asunnottomina olleita perheitä oli yhteensä 159. Tiedotteessaan ARA kertoo, että vuoden 2018 Helsingin ja koko Suomen luvut eivät ole vertailukelpoisia, sillä Helsinki tarkensi asunnottomuustilastointiaan vuonna 2018. (ARA 2019a, 6–7; ARA 2015.)

ARAn vuoden 2018 selvityksen mukaan koko Etelä-Karjalan alueella asunnottomia oli yhteensä 21. Tilaston mukaan Etelä-Karjalan alueella oli asunnottomani yksi perhe ja muut asunnottomista olivat yksin eläviä. Vuonna 2017 tutkimus hetkellä asunnottomia oli Etelä-Karjalassa yhteensä 28. Selvityksen mukaan Lappeenrannassa asunnottomia oli tutkimus hetkellä 15.11.2018 yhteensä 16 ja kaikki heistä olivat yksin eläviä. Tilaston mukaan heistä pitkäaikaisasunnottomina oli 5 ja naisia asunnottomana oli 4. Edellisenä vuonna asunnottomia oli Lappeenrannan alueella 25 ja kaikki heistä olivat yksin eläviä sekä miehiä. (ARA 2018b; ARA 2019b.)

Asunnottomien määrää tutkittaessa ongelmaksi nousee niin sanottu palvelujenkäyttäjäparadoksi. Käytettävissä olevista tilastoissa näkyy vain ne asunnottomat, jotka ovat palveluiden käyttäjiä. Toisena haasteena esille nousee myös tutkimuksen toteutusaika. Yhden päivän tai viikon poikkileikkaustilanne, johon tilastot pohjautuvat antavat tietoa asunnottomista vain mittausajankohtana. Ne eivät kuitenkaan kerro sitä, kuinka moni on ollut asunnoton koko vuoden aikana tai kuinka moneen kertaan. (Lehtonen & Salonen 2008, 18.) Yhtenä päivänä toteutettu poikkileikkaustutkimus voi saada asunnottomuuslukemissa aikaan

myös satunnaisuutta, sillä lukumäärät voivat vaihdella myös viikonpäivän mukaan (Pitkänen 2010, 32).

Asunnottomuuteen liittyviä lukuja tarkasteltaessa on hyvä huomioida kuntien vaihtelevat tiedonkeruutavat, joiden vuoksi luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia edellisiin vuosiin (ARA 2018a, 3). Pitkänen (2010) kertoo tutkimuksessaan kunnilla olevan hyvin erilaisia toimintatapoja asunnottomuuden tilastoinnissa ja aika, jonka kunnat käyttävät tilastointiin vaihtelee paljon. Selvityksen mukaan asunnottomuuden lukumäärien tilastoinnin vaihteluun eri kunnissa vaikuttaa tietolähteiden erilaisuus. Lisäksi tilastointiin vaikuttaa työntekijöiden poissaolot laskenta-ajankohtana, jolloin asunnottomien lukumääriä ei saada kaikista kunnan toimipaikoista tai alueista. Asunnottomien määrän arvioinnin tilastoinnissa haastavaksi tekee myös muutokset asunnottomien elämäntilanteissa. Asunnottomat voivat toisinaan asua itsenäisesti ja sitten palata jälleen asunnottomaksi. (Pitkänen 2010, 3, 26–32.) Erityisen haastavaa tilastoinnissa on arvioida sukulaisten ja tuttavien luona asuvien asunnottomien lukumäärää (Karjalainen 2010, 146). ARAn vuoden 2018 selvityksessä todetaan tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona asuvien olevan suurin asunnottomien ryhmä (ARA 2019a, 7).

ARAn vuosittain julkaisemat tiedot asunnottomien määrästä ovat viranomaisten kuten asunto- ja sosiaalitoimen tekemiä arvioita (Karjalainen 2010, 146). Tietoja asunnottomista kerätään muun muassa sosiaalitoimen asiakastiedoista sekä vuokrataloyhtiöiden tiedoista asunnottomista asunnon hakijoista. Päällekkäisyyksien ehkäisemiseksi koottuja tietoja on kunnissa verrattu toisiinsa. Perustoimeentulon myöntäminen siirtyi kunnilta Kansaneläkelaitoksen (Kela) tehtäväksi vuonna 2017. Tämä muutti asunnottomuuteen liittyvien tilastojen keräämisen käytäntöjä tietyiltä osin. Kunnilla ei ole ollut enää tietoja asunnottomista toimeentulotuen hakijoista, vaan osa asunnottomuustiedoista on ollut Kelalla vuodesta 2017 lähtien. Tämä on luonut haasteita kunnille asunnottomuustietojen keräämisestä, sillä vastaavien tietojen löytäminen muista sosiaalitoimen järjestelmistä ei onnistu samalla tavoin. (Karppinen 2018, 9; ARA 2018a, 3.)

Asunnottomuustietojen keräämisessä ja tilastoinnissa on tavoitteena vahvistaa Kelan roolia. Kela on vuosien 2017 ja 2018 aikana kehittänyt asunnottomuuden tilastojen keräämisen käytäntöjään, mutta toistaiseksi Kelan järjestelmistä ei ole

saatavissa riittävän tarkkaa tietoa asunnottomien lukumääristä. Tästä syystä tilastointia ei voida perustaa pääosin Kelan tietoihin. Yhtenä mahdollisuutena tulevaisuudessa olisi kerätä tietoja asunnottomuudesta Kelan sekä Väestörekisterikeskuksen tietokannoista. (Karppinen 2018, 9.) Asunnottomuuden tarkempi tilastointi ja tietojen yhdistäminen väestötason tietoihin loisi mahdollisuuden tutkia asunnottomuuden ilmiötä tarkemmin. Tilastoinnin kehittämisen avulla pystyttäisiin myös löytämään asunnottomat sekä kohdentamaan palveluita paremmin. (ARA 2019a, 13.)

2.4 Asunnottomien käyttämiä palveluita

Asunnottomuuden pitkittyminen ja toistuminen sosiaalisten sekä terveydellisten syiden takia merkitsee usein tarvetta asumisen tukipalveluille ja tuettuihin asumisratkaisuihin. Asunnottomien moniongelmaisuuksien lisääntyminen on johtanut siihen, että yksinään asunnon tarjoaminen ei enää riitä, vaan asunnoton tarvitsee tukea myös asumiseen ja elämänhallintaansa. Sosiaalityön tehtävänä on asunnottomien asumisentukipalveluiden ja erityisratkaisujen organisoiminen sekä kehittäminen. Erityisesti pitkäaikaisasunnottomien psyykkinen ja sosiaalinen kyky toimia ovat voineet heikentyä, jolloin tarvitaan asumissosiaalista työtä sekä tuetumpia asumisratkaisuja. Monet aikaisemmin asunnottomista kykenevät asumaan normaalissa vuokra-asunnossa saadessaan tarvitsemansa ohjauksen arjen asioiden ja tilanteiden hoitamisessa. Jos asunnottoman tuen tarve on niin suuri, että asuminen normaalissa vuokra-asunnossa ei ole mahdollista, tarvitaan asumisen tukemiseen erilaisia erityisratkaisuja kuten tuetun asumisen yksiköitä. (Erkkilä 2017, 308–310; Hynynen 2005, 3–7.)

Asumisratkaisujen löytämisen ja tuen tarpeiden kartoittamisen lisäksi sosiaalityön tärkeänä tehtävänä on turvata asunnottomien taloudellinen ja sosiaalinen tuki. Toimeentulotuki on viimesijainen etuus, joka avulla pystytään vastaamaan kiireellisiin ja yksilöllistä harkintaa edellyttämiin tarpeisiin. (Erkkilä 2017, 311.) Asunnottomien perustoimeentulon myöntää Kansaneläkelaitos (Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen ohjeistus 2017, 6). Toimeentulotuki on lyhytaikaiseksi tarkoitettu taloudellinen tuki. Sen tarkoituksena on kattaa henkilön elämän perusmenot, kun tulot ja varat eivät riitä kattamaan elämisen kannalta välttämättömiä menoja. (Kela 2018.) Asunnottomien kanssa työskennellessä toi-

meentulotuella pyritään ensisijaisesti kattamaan ihmisen perustarpeita kuten ravinnon ja lääkehoidon saanti sekä turvaamaan tilapäis- tai kriisimajoitus asunnottomalle (Erkkilä 2017, 311).

Pitkäaikaisasunnottomuuteen liittyy usein edellisestä asumisesta saadut hädät maksamattomien vuokrien tai häiritsevän käytöksen vuoksi. Vuokratilastit johtuvat usein pienistä tuloista, velkaantumisesta ja omista kulutukseen liittyvistä valinnoista. Häätöjen toimeenpanoon vuokranantaja voi hyödyntää ulosottoviranomaista. Asunnottoman häättökierteen ehkäisyyn liittyy ensisijaisesti vuokratilasta kertyneen vuokravelan hallinta, joka on myös yksi asunnottomuuden vähentämishankkeen teemoista. (Saari 2015, 173–174.) Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelmassa pyritään selvittämään keinoja lisätä sosiaaliviranomaisten, ulosotto- ja velkaneuvonnan välistä yhteistyötä häättöjen ehkäisemiseksi (Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelma 2016, 6–7).

Asunnottomuuden pitkittyneestä huono-osaisuudesta ja ongelmista elämänhallinnassa kuvaavat tiedot asunnottoman taloudellisesta tilanteesta, johon liittyvät oleellisesti asunnottoman velat, luottotiedot ja ulosotto (Saari 2015, 177). Toimintakyvyn heikentymisen takia asunnoton voi tarvita tukea talousasioidensa hoitamisessa virallisen edunvalvonnan tai sosiaalitoimen välitystilin avulla. Edunvalvonnalla ja välitystilillä pyritään viime sijassa turvaamaan asunnottoman toimeentulo ja tarvittava lääkehoito. Näillä tukimuodoilla on usein suuri merkitys vuokranmaksun ja asumisen turvaamisessa, kun asunnoton pääsee asumaan esimerkiksi tukiasuntoon tai tuettuun asumiseen. (Erkkilä 2017, 311.)

Asunnottomilla on muuta väestöä enemmän päihde- ja mielenterveysongelmia sekä infektioitauteja. Usein kyseiset ongelmat ovat asunnottomuuden taustalla, mutta asunnottomuus voi taas myös pahentaa kyseisiä ongelmia sekä aiheuttaa lisää terveysongelmia. Elämänhallinnan puute, elinympäristö sekä haasteet hakeutua ja sitoutua hoitoon ovat osallisena terveyteen liittyvien ongelmien syntyyn ja pahentumiseen. Terve asunto -hankkeen (2009–2012) raportissa todetaan asunnottomilla olevan haasteita käyttää terveyspalveluita heikentyneen toimintakykynsä takia, sillä palveluihin tarvitaan omatoimista ja päihdetöntä asiantuntemusta ajankohtana. Tämä johtaa asunnottoman terveyden heikke-

nemiseen, vaikka avohoidonpalveluiden avulla tilanne olisi ennaltaehkäistävässä. Raportissa todetaan asunnottomien käyttävän muuta väestöä runsaammin päivystyspalveluita sekä tarvitsevat useammin sairaalahoitoa. Nämä hoitomuodot ovat merkittävästi kalliimpia kuin avoterveydenhoito. (Luntamo 2012, 2.)

Backlundin (2004) mukaan asumisneuvonta tarkoittaa nimensä mukaisesti neuvontaa asumiseen liittyvissä asioissa ja haasteissa. Paasu (2005) ja Hietikko (2004) on määritellyt asumisneuvonnan tavoitteeksi muodostaa yhteys asukkaan, kiinteistöyhtiön ja palvelun tuottajien välille, silloin kun asukkaan asumiskyky ei ole enää riittävällä tasolla ja näin asukas voidaan ohjata hänelle sopivien palveluiden piiriin. Asumisneuvonnan lähtökohta on Ympäristöministeriön (2003) oppaan mukaan se, että koti pyritään säilyttämään varhaisella puuttumisella. Asumisneuvonnalla pyritään muun muassa estämään asukkaan häätö, selvittämään asumisongelmien syyt ja ohjaamaan asukas oikean palvelun piiriin sekä neuvomaan asumiskulttuurissa. (Lehtonen & Salonen 2008, 44–45.) Asumisneuvontaa on aikaisemmin kutsuttu sosiaalisesti isännöinniksi. Asumisneuvonnasta käytetään myös muun muassa käsitteitä asumisohjaus, asukasisännöinti ja asukasneuvonta. (Kettunen 2010, 22.)

Asumissosiaalinen työ on ohjauksellista työtä asunnottomien tai asunnottomuutta kokeneiden parissa. Se on varsin uusi työmuoto, joka on yhteydessä sosiaaliohjaukseen sekä sosiaalityöhön. Jos ihmisen arki on tilapäisesti tai pitkäkestoisesti heikentynyt, asumissosiaalisen työn tavoitteena on tukea henkilöä näissä tilanteissa. (Hyväri 2016, 115.) Psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky on usein heikentynyt erityisesti pitkäaikaisasunnottomilla. Tämän takia asumissosiaalista työtä sekä tuettuja asumisratkaisuja on syytä järjestää. Asiakkaita tukevat palveluratkaisut, asiakkaille soveltuvat pysyvät asumismuodot sekä riittävä asumisen tuki ovat asumissosiaalisen työn tavoitteena. Työssä tärkeää on turvata asiakkaan taloudellinen sekä sosiaalinen tuki oikean asumisratkaisun sekä siihen annettavan tuen lisäksi. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 310–311.)

Asumissosiaalityössä keskeistä on asunnottomuuden ennaltaehkäisy. Asunnottomuutta ennaltaehkäistään muun muassa vahvistamalla ja ylläpitämällä asumistaitoja, millä pyritään häätöjen ennaltaehkäisyyn. Asumissosiaalityössä

huomioidaan myös sosiaaliset ongelmat asunnottomuuden taustalla. On tärkeää järjestää oikea-aikaista tukea asumiseen sekä tarpeenmukaiset asumispalvelut asunnottomuus uhan alla olevalle tai asunnottomalle. Kokonaisvaltainen tukeminen on tärkeää asunnottomuuden eri vaiheissa. Näin pystytään ennaltaehkäisemään haasteiden kasautumista ja epäonnistumisia asumisessa. (Suonio & Kuikka 2017, 242.)

3 Asunnottomuuden vähentäminen

3.1 Asunnottomuuden ennaltaehkäisy

Vuosikymmenien ajan asunnottomuutta on pidetty ensisijaisesti asuntopoliittisena kysymyksenä, joka on mahdollista ratkaista rakentamalla lisää asuntoja. Osa asunnottomista on tällä hetkellä autettavissa järjestämällä heille kohtuullisen hintaisia vuokra-asuntoja. Samalla asunnottomuuden vähentämisessä tarvitaan yhä enemmän keskittymistä asunnottomien tarvitsemiin tukipalveluihin. (Sunikka ym. 2007, 10.) Asunnottomuus on jatkuvasti muuttuva ilmiö ja asunnottomuustyöltä tarvitaan jatkuvaa kehittämistä. Kehittämistä tarvitaan niin asuntojen tarjontaan kuin myös tukemaan asumista sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyä. (Karppinen & Fredriksson 2016, 18.)

Asunnottomuuden ehkäisy on suuri kokonaisuus, johon liittyy esimerkiksi asuntotuotanto, asuntojen vuokraustoiminta, onnistuminen asumisessa sekä palvelut, jotka tukevat arjen hallintaa. Myös työllisyys, yksilön taloudellisen tilanteen hallinta, hyvinvointi ja kotouttaminen vaikuttavat asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä. (Karppinen 2018, 4.) Asunnottomuuteen johtavat polut ovat hyvin moninaisia. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy vaatii ymmärrystä asunnottomuuteen johtavista prosesseista ja sen eri ulottuvuuksista. (Dhalmann & Karppinen 2018, 156.)

Tärkeitä tekijöitä asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä ovat monialainen yhteistyö, palveluiden saatavuus, riittävä tuki asumiseen sekä asumis- ja tukipalveluiden löytyminen (Erkkilä 2017, 312). Myös Sunikka ym. (2007) toteavat, että asunnottomuuden vähentämiseen tarvitaan eritasoista poikkihallinnollista yhteistyötä. Hallinnollisilla ja poliittisilla päätöksillä tulee turvata riittävät asunnot-

tomien palvelut sekä sosiaalinen asuntotuotanto. Samalla asunnottomuuden vähentämisessä tarvitaan myös ruohonjuuritason toimivia toimenpiteitä yksittäisen asunnottoman tilanteen edistämiseksi. (Sunikka ym. 2007, 12–13.)

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy voidaan jakaa kolmeen tasoon tarkastellen sitä, mihin väestöryhmään ennaltaehkäisyn toimenpiteet suunnataan. Ensimmäisellä tasolla pyritään vaikuttamaan asunnottomuuden taustatekijöihin. Tällöin pyritään vahvistamaan koko väestön asunnottomuudelta suojaavia tekijöitä esimerkiksi väestön hyvinvointia ja riittävää asuntojen tarjontaa. Toisella tasolla pyritään vaikuttamaan asunnottomuuden riskiryhmiin esimerkiksi pyrkimällä ehkäisemään häättötilanteita. Kolmannella tasolla ennaltaehkäisevätyö keskittyy ihmisiin, jotka ovat kokeneet asunnottomuutta. Tällä tasolla pyritään vaikuttamaan, että asunnottomuus ei uusiutuisi. Lisäksi pyritään lievittämään seurauksia, joita asunnottomuudesta on aiheutunut. (Karppinen 2018, 4.)

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyä voidaan jäsentää myös tarkastelemalla sitä asunnottomuuspolun näkökulmasta. Ennaltaehkäisy voidaan tällöin jakaa kolmeen osaan: ennaltaehkäisy asumisen aikana (PRE), asunnottomuuden aikana (IN) ja asunnottomuuden jälkeinen vaihe (POST). Asumisen aikana ennaltaehkäisyn avulla pyritään estämään asunnottomaksi joutuminen eli turvaamaan ihmisen asuminen. Käytännössä pyritään puuttumaan asunnottomuuden riskeihin esimerkiksi vuokratästeihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Asunnottomuuden aikana ennaltaehkäisyn tavoitteena on estää asunnottoman tilanteen huonontuminen. Käytännössä ennaltaehkäisevä työ on tällöin esimerkiksi yöpaikan järjestämisestä ja huolehtimisesta asunnottoman terveydestä ja perustarpeista. Asunnottomuuden jälkeisessä vaiheessa pyritään ehkäisemään asunnottomuuden toistuminen. Tällöin pyritään tukemaan ihmisen osallisuutta ja kiinnittymistä yhteisöön. (Karppinen 2018, 3.)

Asunto-, sosiaali-, terveys- ja työvoimapalvelut ovat sektoroituneet, jolloin ne eivät edistä asunnottomuuden ennaltaehkäisyä ja sen varhaista huomaamista. Pahimmillaan täten järjestetyt palvelut voivat saada aikaan asunnottomuuden uusiutumista ja tehdä haastavammaksi henkilön siirtymisen itsenäiseen asumiseen ja työelämään. Mikään toimija ei yksinään ratkaise asunnottomuutta, vaan

siihen tarvitaan monialaista yhteistyötä ja riittävästi resursseja. (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016, 2.)

Asunnottomuuden aiheuttamaa korjaavan työn tarvetta pystytään vähentämään sijoittamalla asunnottomuuden hoidosta saatavat kustannussäästöt ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Ennaltaehkäisyn onnistumiseen tarvitaan useilla eri tasoilla tapahtuvia järjestettyjä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Asunnottomuutta ennaltaehkäisevien toimien tulisi tapahtua aina matalan kynnyksen tukipalveluiden järjestämisestä edullisten vuokra-asuntojen saatavuuden parantamiseen saakka. (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016, 4.)

3.2 Porrasmalli ja Asunto ensin -malli

Portaittaisella asumisen mallilla tarkoitetaan asumisen etenemistä vaiheittain, portaalta toiselle (Granfelt 2003, 29). Sosiaalihuollossa asunnottomien asumispalvelut pohjautuvat portaittain etenevälle asumisen mallille. Mallissa asumiselta toiselle siirtyminen edellyttää, että asunnoton näyttää kyvykkyytensä asumisessa. Tämä voi tapahtua osana asiakkaan kuntoutusprosessia tai asiakas näyttää asumisen taitonsa toimimalla yhdessä suunniteltujen tavoitteiden mukaisesti. (Tainio 2009, 22.) Porrasmallissa ensimmäinen porras on asuntola eli yhteismajoitus, toisena portaana on tukiasunto ja kolmas eli viimeinen porras on itsenäinen vuokra-asunto (Granfelt 2003, 29). Asunto ensin -mallin mukaan porrasmallin vaiheet on jaettu siten, että ensimmäisellä portaalla on yömaja (night shelter) ja toisella asuntola (hostel). Porrasmallin kolmannella portaalla on tukiasunnot (transitional housing unit) ja viimeisellä itsenäinen asuminen (independent apartment). (Asunto ensin 2016.)

Asumisen porrasmalli on ollut tavanomainen tapa, jolla asunnottomalle on tarjottu apua ja palveluita. Porrasmallissa asunnottomalta edellytetään päihteiden käytön lopettamista ennen kuin hänellä on mahdollisuus saada asuntoa. Jos henkilö aloittaa uudelleen päihteiden käytön, johtaa se uudelleen asunnon menettämiseen. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 8.) Kaakisen (2009) mukaan asunnoton voi sitoutumalla sosiaalityöntekijän kanssa tehtyyn suunnitelmaan ansaita itselleen niin sanotusti oman asunnon.

Tämä edellyttää ihmiseltä yhdessä tehdyn suunnitelman mukaista käyttäytymistä. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 66.)

Kaakisen (2009) mukaan pitkäaikaisasunnottomuutta on haastavaa vähentää porrasmallia käyttäen. Asunnottomien on vaikeaa sitoutua porrasmallin edellyttämään käyttäytymiseen, jolloin he eivät saa asumis- ja kuntoutuspalveluita. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 66.) Yksilöllisten taitojen, tiedon ja motivaation puute sekä palvelujärjestelmän epäjohtomukaisuus aiheuttavat porrasmallissa sen, että ihminen saattaa kerta toisensa jälkeen pudota asumisen portaissa, usein jopa kadulla asumiseen asti (Asunto ensin 2016).

Asumisen porrasmallia on kritisoitu suuresti siitä, että malli pohjautuu ajatukseen, jossa asunto nähdään palkintona. Porrasmallin mukaiset palvelut ovat joka tapauksessa myös tarjonneet monelle mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen kuntoutukseen. Onnistuessaan porrasmallin mukaiset palvelut sekä siihen vahvasti liittyvä yhteisöllinen tuki voivat auttaa asunnotonta prosessissaan eteenpäin. Vaikka porrasmallissa asukkaalta vaaditaan päihteettömyyttä, voi se myös luoda henkilölle turvallisen tilan, jossa olla rauhassa päihteiltä. Tällöin henkilön ei tarvitse selviytyä ja tehdä valintojaan yksin, vaan hänellä on ammattilaiset tukena sekä vertaistukena muut samankaltaisissa tilanteissa olevat asukkaat. (Granfelt 2015, 23.)

Asunto ensin -periaate lähtee siitä, että ensimmäinen tukitoimi on tarjota asunnottomalle asunto. Periaatteen ajattelu perustuu siihen, että asunnon saatuaan, on helpompi selvittää muita elämän haasteita. (Y-Säätiö 2019.) Asunnon järjestämisen lisäksi mallin tarkoituksena on keskittyä parantamaan asunnottoman terveyttä, hyvinvointia ja sosiaalista tukiverkostoa (Pleace 2016, 12). Keskeiset periaatteet, joiden mukaan Asunto ensin -mallia toteutetaan ovat välitön asunnon järjestäminen, valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet, kuntoutuminen, sekä integroituminen yhteiskuntaan ja yhteisöihin (Asunto ensin 2018f). Monet Asunto ensin -periaatteita mukailevat palvelut ovat tuottaneet kestäviä ratkaisuja asunnottomuuteen (Kaakinen 2013, 20).

Asunto ensin -malli on lähtöisin Yhdysvalloista. Sen avulla on pystytty poistamaan asunnottomuutta menestyksekkäästi Yhdysvalloissa, Kanadassa sekä Euroopassa. (Pleace 2016, 12.) Asunto ensin -mallin mukainen ajattelu on lähtenyt Suomessa liikkeelle Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman 2008-2011 myötä (Kaakinen 2013, 18). Asunto ensin -periaatetta on yritetty edistää Suomessa myös muiden asunnottomuusohjelmien aikana. Ympäristöministeriön tuottaman tutkimuksen mukaan asunnottomat ovat saaneet aikaisempaa useammin pysyviä asumisen ratkaisuja, kun on toimittu Asunto ensin -periaatteen mukaisesti. (Asunnottomuusohjelmien arviointi 2019, 60,106.) Yhteisölliset Asunto ensin -mallin mukaisesti toimivat asumisyksiköt ovat Suomessa tarjonneet pysyvän vuokrasuhteen monelle pitkäaikaisasunnottomalla (Granfelt 2015, 23). Suomessa asunnottomuustyön painopisteenä tulee tulevaisuudessa olemaan Asunto ensin -mallin vahvistaminen asunto- ja sosiaalipolitiikan keinoilla (Asunnottomuusohjelmien arviointi 2019, 110).

Asunto ensin -periaate on suunniteltu auttamaan ihmisiä, jotka tarvitsevat huomattavan paljon apua päästäkseen irti asunnottomuudesta. Ryhmiä, joita Asunto ensin -periaatteella pysytään auttamaan ovat muun muassa asunnottomat vaikeasti mielenterveysongelmaiset, päihdeongelmaiset sekä asunnottomat, joilla on huono fyysinen kunto, rajoittava sairaus tai vammaisuutta. Asunto ensin -malli on todettu toimivaksi myös pitkäaikaisasunnottomuuden ja asunnottomuuden uudelleen syntymisen ehkäisemisessä. (Pleace 2016, 12.)

Monissa asunnottomuuspalveluissa asunnottoman tulisi kyetä tiettyihin vaatimuksiin kuten päihteettömyyteen tai hoitoon sitoutumiseen ennen kuin asunnon voi saada asunnon (Asunto ensin 2018e). Asunto ensin -mallissa asunnottomalla, jolla on moninaisia ongelmia, tarjotaan ensin pysyvä asunto. Vasta asunnon saannin jälkeen aloitetaan tukemaan henkilöä hänen muiden ongelmien ratkaisussa. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 8.) Asumisyksiköt, jotka toteuttavat Asunto ensin -mallin mukaisia palveluita, tarjoavat tukea asukkaille ympäri vuorokauden. Ympäri vuorokautisen tuen avulla pystytään tarjoamaan turvallinen asuminen myös päihteiden käyttäjille ja mielenterveysongelmaisille asukkaille. (Granfelt 2015, 23.)

Asunto ensin -mallia on myös kritisoitu. Suomen Asunto ensin -ohjelma on saanut kritiikkiä keskitetyistä yksiköistä. Kritisoijien mielestä ongelmia syntyy ajan kuluessa, kun sijoitetaan monia ongelmataustaisia asunnottomia samaan paikkaan. Keskitetyt asumisyksiköt eivät ole myöskään periaatteiden mukaisia, joita Asunto ensin -malli pyrkii toteuttamaan. On nähty, että ongelmia saattaa syntyä alkuvaiheessa, mutta ajan kuluessa tilanne rauhoittuu ja asettuu. Suomessa keskitetyillä yksiköillä tähdätään nostamaan useiden asunnottomien elämäntilannetta huomattavasti. Toinen vaihtoehto olisi, että voitaisiin auttaa pienempää asunnottomien ryhmää hyvin paljon. Määrälliset tavoitteet on Suomessa koettu ensisijaisiksi, vaikka ei pystytä täysin noudattamaan Asunto ensin -periaatteita. (Kaakinen 2013, 21.)

Eräässä tutkimuksessa selvitettiin Tampereella toimivan Härmälän tehostetun tuen asumisyksikössä asuvien, aiemmin asunnottomina olleiden palveluiden käyttöä asunnottomuuden sekä Härmälässä asumisen aikana. Tutkimuksen mukaan jo ainoastaan kustannuksia tarkastellessa Asunto ensin -malli vaikuttaa porrasmallia edullisemmalta. Asunto ensin -mallissa kustannussäästöjä saavutetaan erityisesti laitos- ja sairaanhoidon kustannuksissa asukkaille tarjottavan ohjauksen ja tuen avulla. Myös asunnottomuuden hoitoon liittymättömien palveluiden kuten poliisin ja ambulanssin käyttöä on saatu vähennettyä Asunto ensin -mallin avulla. Tutkimuksen perusteella Asunto ensin -mallilla pystytään myös vaikuttamaan positiivisesti asukkaiden elämänlaatuun. Tällaisia myönteisiä asioita elämänlaadun kannalta ovat muun muassa oman asunnon tuoma yksityisyys, alkoholin käytön vähentyminen sekä säännölliset terveystalvelut ja kuntoutus. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 78, 87.)

3.3 Asunnottomuuden vähentämisohjelmat

Lähes kaikki hallitusohjelmat 1980-luvun puolivälistä lähtien ovat asettaneet tavoitteeksi asunnottomuuden vähentämisen tai sen poistamisen (Lehtonen & Salonen 2008, 3). Suomessa on toiminut vuosi 2008–2015 kaksi ohjelmaa, joiden tavoitteena on ollut pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelman 2008–2011 (Paavo I) sekä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelman 2012–2015 (Paavo II) aikana pitkä-

aikaisasunnottomuus on saatu laskemaan yhteensä 35 % eli yhteensä 31 345 asunnottoman verran. (Karppinen & Fredriksson 2016, 3.)

Ohjelmien toteutuksessa on ollut mukana Suomen kymmenen suurinta asunnottomuuskaupunkia, jotka olivat Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Lahti, Jyväskylä, Oulu, Joensuu, Kuopio, Turku. Paavo II ohjelman aikana mukana oli näiden kaupunkien lisäksi vielä Pori. Molempia ohjelmia koordinoi Ympäristöministeriö. Lisäksi valtiolta ohjelmien toteutukseen osallistuivat myös Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Rikosseuraamuslaitos (RISE) ja Raha-automaattiyhdistys (RAY). (Kaakinen 2012, 3; Karppinen & Fredriksson 2016, 6.)

Paavo I -ohjelman tavoitteena oli erilaisilla pysyvillä keinoilla puolittaa pitkäaikaisasunnottomien määrä vuoteen 2011 mennessä. Lisäksi tarkoituksena oli luoda uudenlaisia toimintamalleja, jotka parantaisivat asunnottomuuden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyä sekä poistaisivat pitkäaikaisasunnottomuutta. Paavo I -ohjelmassa toteutettiin Asunto ensin -mallin mukaista asumista ja tavoitteena ohjelmassa oli lopettaa asuntoloita, jotka ylläpitävät asunnottomuutta. Asunto ensin -periaatteen mukaisesti luotiin kokonaisvaltainen ja kaikki elämän osa-alueet huomioiva, sosiaalista kuntoutumista tukeva ohjelma. Ohjelman aikana osallistuneiden kaupunkien palveluvalikoima monipuolistui ja pitkäaikaisasunnottomien asumiseen löytyi ratkaisuja, jotka mahdollistivat realistisen asumispolun muodostumisen asunnottomille. (Kaakinen 2012, 3, 11, 24.)

Paavo II ohjelma oli jatkoa Paavo I ohjelmalle. Tavoitteena ohjelmalla oli poistaa pitkäaikaisasunnottomuus kokonaan vuoteen 2015 mennessä. Muina tavoitteina ohjelmalla oli tehostaa sosiaalisen asuntokannan käyttöä vähentääkseen asunnottomuutta sekä tehostaa erilaisia toimenpiteitä ennaltaehkäistäkseen asunnottomuutta. 1250 asunnon, tukiasunnon ja hoitopaikan tarjoaminen pitkäaikaisasunnottomille oli merkittävä toimenpide ohjelman aikana. (Karppinen & Fredriksson 2016, 3–4.) Paavo II aikana toimi myös useita muita projekteja ja hankkeita, jotka pyrkivät vähentämään ja ennaltaehkäisemään asunnottomuutta sekä kehittämään asunnottomille suunnattuja palveluita (Karppinen & Fredriksson 2016, 8–16). Keskeisenä tuloksena ohjelmassa oli yhteiskehittämisen tavan muodostaminen asunnottomuustyöhön. Asunto ensin -periaatetta pyrittiin oh-

jelman aikana levittämään työskentelyyn asunnottomien kanssa ja asuntoloita korvattiin asumisyksiköillä, jotka perustuvat vuokra-asumiseen. (Karppinen & Fredriksson 2016, 3, 35.)

Asunnottomuuden vähentämistä edistävää työtä jatketaan muun muassa pääministeri Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) hallitusohjelman asuntopolitiikan osion mukaan. Hallituksen asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelman 2016–2019 (AUNE) tavoitteena on saada asunnottomuuden väheneminen jatkumaan tukemalla asunnottomuuden ennaltaehkäisyä ja estämällä asunnottomuuden uusiutumista. Ohjelman yhdeksi tavoitteeksi on määritelty kustannussäästöjen saavuttaminen. Hankkeen ajatuksena on, että korjaavan työn tarvetta pystytään vähentämään, kun kohdennetaan asunnottomuuden hoidosta saatavat säästöt ennaltaehkäiseviin toimiin. Tämän nähdään pidemmällä ajalla näkyvän myös kustannussäästöinä. (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelma 2016, 2–4.)

Hankkeen toimenpiteinä asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn on esimerkiksi lisätä kohtuuhintaisten asuntojen tuotantoa ja monipuolistaa asunnottomien asuntotarjontaa. Tarkoituksena olisi saada lisättyä asunnottomuuden ratkaisuun tarkoitettuja asuntoja ja asuntopaikkoja yhteensä 2500 kappaletta. Asuntoja pyritään lisäämään kasvattamalla ARAn vuokra-asuntojen määrää sekä ottamalla käyttöön uusia asumisratkaisuja kuten välivuokrauksen. (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelma 2016, 6; Asunto ensin 2018b.)

Muita toimenpiteitä AUNE-hankkeessa ovat esimerkiksi asumisneuvonnan vahvistaminen ja vakiinnuttaminen sekä asumisohjauksen vieminen matalan kynnyksen palvelupisteisiin. Lisäksi hankkeessa kehitetään kotiin vietävää moniammatillista tukea, tuetaan aiemmin asunnottomina olleiden työllistymistä sekä huolehditaan, että saatavilla on päihteet sallivia kuin myös päihteettömiä asumispalveluja. Näillä toimenpiteillä pyritään ennaltaehkäisemään asunnottomuutta sekä torjumaan asunnottomuuden uusiutumista. Toimenpiteillä pyritään uudistamaan asunnottomille suunnattua palvelujärjestelmää entistä asiakaslähtöisemmäksi ja ennaltaehkäisevämmäksi. (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelma 2016, 3, 6–7.)

4 Asunnottomuuden kustannukset

Kustannukset jaetaan yrityksessä muuttuviin ja kiinteisiin kustannuksiin. Kiinteät kustannukset pysyvät samoina. Muuttuvat kustannukset tarkoittavat, että kustannukset vähenevät tai kasvavat, mikäli toiminta-aste muuttuu. ”Kustannuksella tarkoitetaan tuotannon tekijän rahassa mitattua käyttöä tai kulutusta.” (Tenhunen 2013.) Toiminta-aste tarkoittaa todellista suoritettua määrää tietyssä aikayksikössä (Yritystoiminta 2018a). Tuotteiden valmistamisesta tai hankkimisesta aiheutuu yritykselle kustannuksia. Kustannus on yrityksen toiminnasta tuotteiden aikaansaamiseksi aiheutuva rahassa mitattava menetys. (Yritystoiminta 2018b.)

Suomessa valtio ja kunnat sijoittavat taloudellisesti merkittävän määrän rahaa asunnottomuuden hoitamiseen. Esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishajelmassa arvioidaan julkisen rahoituksen olevan noin 200 miljoonaa euroa. Suomessa ei ole kuitenkaan systemaattisesti tutkittu asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn tai vähentämiseen liittyvien toimenpiteiden vaikutusta ja kustannuksia. Erilaisten toimenpiteiden edut suhteessa kohdennettuihin menoihin ovat olennaisena kysymyksenä tarkasteltaessa asunnottomuuden kustannuksia. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 8.)

Flataun ja Zaretskyn (2008) mukaan kustannusten arvioinnille asunnottomien palveluissa on asetettu kolme tavoitetta. Tavoitteiden avulla pyritään arvioimaan, kuinka asunnottomien tilannetta pystytään kohentamaan palveluhajelman avulla sekä arvioimaan asunnottomuusohjelmasta syntyviä kustannussäästöjä. Lisäksi tavoitteiden avulla pyritään tuottamaan tietoa kustannusvaikuttavuudesta hajelmassa yhdistämällä hajelman tehokkuus- ja kustannusanalyysit. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 68.)

Asunnottomuuden kustannusten mittaamisessa ja tutkimisessa kohdataan monenlaisia haasteita. Yksittäisten kulujen selvittäminen voi olla haastavaa, samoin kun erilaisten palveluiden kulujen vertailu keskenään ei välttämättä ole mahdollista. Asunnottomuuteen liittyy usein inhimillistä kärsimystä, jolle ei ole mahdollista määritellä minkäänlaista hintaa. Lisäksi asunnottomuuteen liittyvien epäsuorien kustannusten arviointi voi olla haastavaa, esimerkiksi missä määrin

asunnottomuus aiheuttaa lisääntyntä terveystalveluiden käyttöä. Yhtenä haasteena esille nousee myös se, että asunnottomuuden vaikutukset ja niistä johtuvat mahdolliset kulut voivat näkyä vasta jopa vuosien päästä. Kustannusten arvioinnin onnistumiseen tarvitaan myös palvelun tuotannon dokumentointia, jolloin pystytään tutkimaan palvelun todellisia kustannuksia. (Lehtonen & Salonen 2008, 115.)

Asunnottomuudesta aiheutuvia kustannuksia voi syntyä vuokrasopimuksen purkautumisen takia esimerkiksi menetettyinä vuokrina, väliaikaisesta asumisesta esimerkiksi asuntolassa, tukipalveluista kuten asumisneuvonnasta. Lisäksi kustannuksia voi syntyä terveystalveluista muun muassa mielenterveysongelmien hoidosta tai ensiavusta, poliisista ja oikeustalveluista varkauksina tai vankilatuomioina, uudelleen asuttamisesta sekä työttömyydestä tulojen menettämisestä. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 71.)

Ympäristöministeriön tutkimuksessa selvitettiin asunnottomuuden vähentämisen taloudellisia vaikutuksia ja asumisneuvonnan vaikutuksia kustannuksiin. Tutkimuksessa todettiin, että asunnottomuus tuottaa julkiselle sektorille huomattavia kuluja esimerkiksi asumistalveluiden kautta. Asunnottomuuden myötä myös terveydenhuollon palveluiden käyttö on osalla asunnottomista merkittävästi reilumpaa muuhun väestöön verrattuna. Tutkimuksessa todetaan, että Asunto ensin -mallin mukaisesti asuttamalla pitkäaikasisunnoton pysyvään asuntoon voidaan säästää muun muassa laitos- ja sairaanhoitokustannuksista ohjauksen ja tuen avulla. Sen avulla kyetään vähentämään myös erilaisten kriisitalveluiden kuten poliisin ja ambulanssien käyttöä. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 87,92.)

Korjaavan työn tarvetta pystytään vähentämään käyttämällä asunnottomuuden hoidosta saatuja säästöjä ennaltaehkäisevään työhön. Pidemmällä aikajaksolla tämä tulee näkymään myös kustannussäästöinä. Tutkimusten mukaan yhteiskunta säästää varojaan vuodessa noin 15 000 € saadessaan yhden pitkäaikasisunnotoman asumaan omassa kodissaan. (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016, 4.)

Flataun ja Zaretskyn (2008) tehdyn tutkimuksen mukaan asunnottomuusohjelmilla, jotka tähtäävät asunnottomuuden vähentämiseen, pystytään saavuttamaan säästöä yli kaksinkertaisena verrattaessa pääomaan ja rahoitukseen, joka ohjelmiin on sijoitettu. Tutkimuksen mukaan asunnottomuusohjelmat maksavat alle vuodessa itsensä takaisin huomioidessa ainoastaan kustannussäästöt, jotka syntyvät terveydenhuollon- tai oikeuden palveluissa. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, 69–70.)

Baptista, Benjaminsen, Busch-Geertsema ja Pleace ovat toteuttaneet tutkimuksen asunnottomuuden kustannuksista Euroopassa jo olemassa olevien aineistojen avulla. Tutkimukseen osallistui yhteensä 13 Euroopan unionin jäsenmaan asiantuntijaa kyselytutkimuksen avulla, siinä keskityttiin tutkimaan, kuinka hyvin asunnottomuuden kustannuksia ymmärrettiin tutkimukseen osallistuneissa maissa. Tutkimuksessa selvisi, että asunnottomuuden aiheuttamista kustannuksista oli hyvin rajallisesti tutkimuksia ja tietopohjaa useimmissa Euroopan maissa. (Baptista, Benjaminsen, Busch-Geertsema & Pleace 2013, 7, 34–36.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyössä selvitetään, millaisia erilaisia kustannuksia asunnottomuudesta voi aiheutua ja miten asunnottomuuden aiheuttamiin kustannuksiin pystyttäisiin vaikuttamaan. Opinnäytetyöllä tuodaan esille sitä, miten asunnottomuutta kohtaavien työntekijöiden näkökulmasta asunnottomuutta voitaisiin ennaltaehkäistä. Lisäksi opinnäytetyöllä selvitetään, pystytäänkö nykyisillä palveluilla vähentämään asunnottomuutta ja millaista kehittämistä Lappeenrannan alueen palveluissa olisi tarpeen tehdä haastateltavien mielestä. Tavoitteena on tuoda työntekijöiden näkökulmaa esille asunnottomuudesta. Lisäksi tavoitteena on tuoda asunnottomuuden kustannuksia näkyville esimerkiksi Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirille sekä mahdollisesti poliittisille päättäjille. Tätä kautta lisätä ymmärrystä asunnottomuuden ennaltaehkäisevien palveluiden tärkeydestä.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Millaisia kustannuksia asunnottomuus aiheuttaa asunnottomien kanssa työskentelevien työntekijöiden näkökulmasta Lappeenrannan alueella?

- 2) Miten asunnottomuuden kustannuksiin pystytään vaikuttamaan?
- 3) Millä tavoin palvelut toimivat asunnottomuuden vähentämisessä?
- 4) Pystytäänkö palveluiden kehittämisellä vähentämään kustannuksia?

6 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat asunnottomien kanssa työskentelevät työntekijät. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena yhteistyössä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin kanssa. Opinnäytetyötä varten haastateltiin yhteensä 13:a työntekijää, jotka ovat jollain tapaa työnsä puolesta tekemisissä asunnottomien kanssa. Haastattelut toteutettiin kevään 2019 aikana.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata tutkimuksen kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti sekä kuvata todellista elämää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Haastateltavat valittiin tutkimukseen sen perusteella, että kaikki haastateltavat kohtasivat jollain tapaa työssään asunnottomia tai asunnottomuutta. Haastatteluista 9 toteutettiin yksilöhaastatteluina ja 2 parihaastatteluna.

Puolistrukturoitu haastattelu sijoittuu lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimaastoon. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin vaan haastateltavat voivat vastata omin sanoin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Haastattelukysymykset (liite 1) suunniteltiin niin, että ne sopivat kaikille haastateltaville, vaikka he työskentelivät eri organisaatioissa. Haastateltavilta kysyttiin kaikilta samat kysymykset haastattelurungon mukaan.

Puolistrukturoitu haastattelu valittiin tutkimusmenetelmäksi, koska haastattelukysymykset olivat samat kaikille haastateltaville. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelukysymyksiä oli mahdollista tarvittaessa täsmentää ja selventää. Vastausvaihtoehtoja ei rajattu vain tiettyihin vastausvaihtoehtoihin, koska eri haastateltavien vastaukset voivat olla hyvin erilaiset. Haastateltavat edusti-

vat eri työelämätahoja. Haastattelut toteutettiin haastateltavien työpaikoilla ja toimistoilla. Haastatteluihin oli varattu aikaa noin yksi tunti. Haastateltaville oli lähetetty haastattelukysymykset (liite 1) etukäteen ennen haastattelua, jotta he pystyivät valmistautumaan haastatteluun.

Tutkimuksessa selvitettiin puolistrukturoidun haastattelun avulla haastateltavilta, miten asunnottomuus näkyy haastateltavien palveluissa, minkälaisia kustannuksia asunnottomuus aiheuttaa palveluissa, toimivatko nykyiset palvelut asunnottomuuden vähentämisessä ja onko ennaltaehkäisevillä palveluilla merkitystä asunnottomuudesta aiheutuviin kustannuksiin. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ääninauhurille, nauhoitetut aineistot kirjoitettiin tekstimuotoon sanatarkasti. Litterointi tarkoittaa aineiston puhtaaksikirjoittamista sanasanaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 222).

Tutkimuksen tutkimustulokset tuodaan esiin analysoimalla litteroitu aineisto (Kylmä & Juvakka 2014, 112). Laadullisen tutkimuksen analyysia tehtäessä käytetään ymmärtämiseen pyrkivää lähestymistapaa. Laadullista aineistoa voi analysoida monin eri tavoin. (Hirsjärvi ym. 2009, 224.) Tuomi ja Sarajärvi ovat muokanneet hieman tutkija Timo Laineen tekemää runkoa eri analyysivaiheista. Analyysivaiheet etenevät seuraavasti. Aluksi tarkastellaan, mikä aineistosta herättää kiinnostuksen. Aineisto käydään läpi ja merkitään kiinnostukseen liittyvät asiat, jonka jälkeen ne kootaan yhteen. Tämän jälkeen aineisto joko luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Valitun tekniikan pohjalta kirjoitetaan yhteenveto. Sisällönanalyysilla on tarkoituksena kuvata tutkittavaa ilmiötä tiivistysti ja yleisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104, 117.)

Aineiston kannalta opinnäytetyön analyysimenetelmäksi valittiin teemoittelu. Siinä pilkotaan ja ryhmitellään aineisto eri aihepiirien pohjalta. Teemoittelu muistuttaa luokittelua, mutta siinä keskitytään enemmän siihen, mitä eri teemoista sanotaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105.) Teemoittelussa aineistosta nousee monen eri haastateltavan sanomana yhteisiä piirteitä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173).

Litteroidut aineistot käytiin läpi huolellisesti useaan kertaan, jotta aineistosta saatiin kokonaiskuva. Litteroidut haastatteluaineistot tulostettiin ja aluksi aineis-

tosta alleviivattiin tärkeiksi koetut asiat. Aineistosta poimittujen tärkeiden asioiden pohjalta alkoi muodostua eri teemoja. Teemat nimettiin ja jokaiselle teemalle merkittiin oma värikoodi. Alleviivatut haastatteluaineistot käytiin uudelleen läpi merkiten jokainen alkuperäinen ilmaus teemojen mukaisilla värikoodeilla. Teemat, joita tutkimuksesta nousi, olivat **asunnottomuuden kustannukset ja kustannuksiin vaikuttaminen, asunnottomien palveluiden kehittäminen, ennaltaehkäisy, asunnottomuuteen vaikuttaminen ja vähentäminen, asunnottomuuden taustat, asunnottomuuteen liittyvät palvelut, palvelupolku ja palveluihin hakeutuminen sekä asunnottomuuden aiheuttamat lieveilmiöt.**

Teemojen alle koottiin leikkaa ja liimaa -toimintoa hyödyntämällä haastatteluista nousseita suoria lainauksia. Suorat lainaukset merkittiin, jotta tiedettiin edelleen, mistä haastatteluaineistosta asiat oli nostettu. Aineistosta nousseet tärkeät asiat koottiin teemojen alle ja alettiin etsimään mahdollisia samankaltaisuuksia haastatteluaineistojen välillä. Teemojen alta etsittiin aineistoja, jotka vastasivat opinäytetyön tutkimuskysymyksiin.

Pääteemojen alle muodostettiin alateemoja, jotta laajaa aineistoa pystyttiin tarkastelemaan ja tulkitsemaan helpommin. Alateemojen avulla saatiin tarkasteltua, kuinka usein samat asiat nousivat esiin aineistosta. Näillä keinoilla saatiin eroteltua haastatteluaineistosta tutkimuskysymysten kannalta oleelliset asiat.

Analysointivaiheessa muodostuneiden teemojen pohjalta koottiin tutkimuksen tulokset alaotsikoilla **asunnottomuus Lappeenrannassa, asunnottomuuden taustalla olevat tekijät, asunnottomuuden kustannukset ja niihin vaikuttaminen sekä palvelut asunnottomuuden vähentämisessä ja niiden kehittäminen.**

7 Tutkimustulokset

7.1 Asunnottomuus Lappeenrannassa

Tutkimustuloksista nousee suurena tekijänä esille asunnottomien tarkan lukumäärän haastava arviointi. Yli puolet haastateltavista näkivät asunnottomuuden olevan vähäistä Lappeenrannan alueella ja kertoo sen näkyvän suhteellisen

vähän heidän työssään. Kuusi haastateltavista pystyi arvioimaan asunnottomien lukumäärää Lappeenrannassa. Arviot vaihtelivat yksittäisistä asunnottomista noin kahteenkymmeneen asunnottomaan. Osa haastateltavista ei osannut sanoa minkäänlaista lukumäärää asunnottomista Lappeenrannassa.

Ei oo ehkä mitään määrää, se vähän vaihtelee mut sit saattaa näkyä et nyt esimerkiksi tuntuu, että tukiasunnot on aivan täynnä.

Asunnottomia tulee olee aina, koska on henkilöitä, jotka haluaa mieluummin olla ja elää sillee ettei kukaan puutu mitenkään millään lailla.

Tutkimustuloksissa nousi esille, että tarkkaa tilastointia asunnottomien määristä ei pidetty palveluissa. Asunnottomien määrän kerrottiin vaihtelevan vuositasolla ja vuodenajan mukaan. Useampi haastateltava nosti esille, että osa Lappeenrannan asunnottomuudesta on piiloasunnottomuutta.

Pitäs oikeestaan vetää tukkimiehen kirjanpidolla tilastoida... se realisoitus et kuin se vaihtelee.

Nii hyvin harvassa on ne et yleensä se on sellasta piiloasunnottomuutta et ollaan jonkun kaverin luona.

7.2 Asunnottomuuden taustalla olevat tekijät

Haastattelujen perusteella asunnottomuuden syyksi tuli esille henkilöiden **haasteet elämänhallinnassa** sekä tarvittavien kykyjen puute asunnon ylläpitoon. **Asumisen taidottomuus** näyttäytyy haastateltavien mukaan häiriökäyttäytymisenä sekä vaikeutena huolehtia omista raha-asioista, jolloin vuokrat rästytyvät. **Terveydelliset syyt** korostuivat yhtenä asunnottomuuden taustalla olevana tekijänä. Tutkimustuloksista nousee esille, että sairaus, päihde- ja mielenterveysongelmat voivat olla syy siihen, että ihminen ei kykene hakemaan riittävän ajoissa apua itselleen tai herää tilanteeseensa liian myöhään.

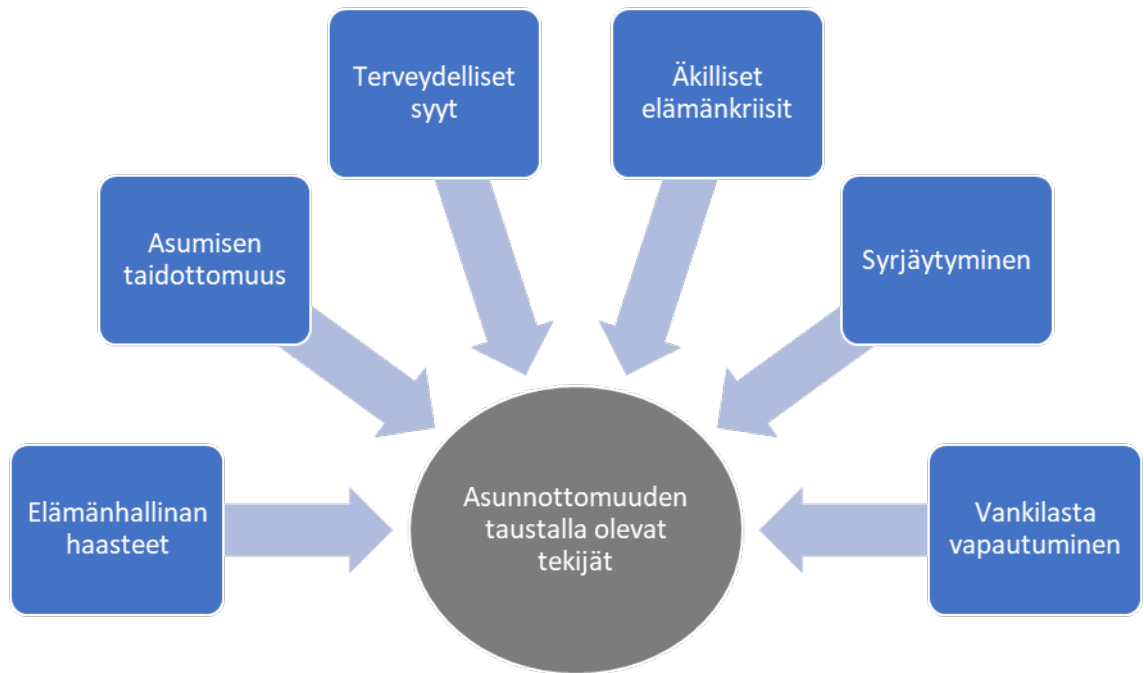
Niist seinistä ei oo pulaa, mut asumisen kykyä ei ole ihmisillä et on paljon ihmisiä, jotka ei pysty asumaan.

Tutkimustuloksista nousi esille, että asunnottomuus voi aiheutua myös erilaisista **äkillisistä elämänkriiseistä**, kuten erosta, tulipalosta, sairaudesta tai hädöstä. Häätötilanne voi aiheutua häiriökäyttäytymisestä tai vuokrien maksamattomasta jättämisestä. Haastateltavat toivat esille, että maksamattomat vuokrat ja häiriökäyttäytyminen voivat aiheuttaa luottamuspulaa vuokranantajissa, jolloin

asunnon saaminen uudelleen voi vaikeutua. Myös luottotietomerkinnät vaikuttavat asunnon saamiseen.

Et se kierre ja alamäki on alkanu jossain ja mihin ei oo millään pystytty puuttumaan ja sitten se näyttäytyy yhden tai useemman kerran asunnottomuutena

Kuvassa 1 on kuvattu tutkimustulosten mukaan keskeisimmät tekijät asunnottomuuden taustalla.

Kuva 1. Asunnottomuuden taustalla olevat tekijät

Tutkimustuloksissa ilmeni, että asunnottomuuden taustalla voi olla myös **syrjäytyminen** yhteiskunnasta. Syrjäytyminen yhteiskunnasta voi näyttäytyä esimerkiksi työttömyytenä tai kouluttautumattomuutena. Haastatteluista selvisi, että asunnottomuuden taustalla voi olla myös **vankilasta vapautuminen**. Vankilasta vapautuessaan henkilöllä ei välttämättä ole asuntoa ja hänen voi olla haastavaa saada asuntoa. Monet haastateltavat toivat esille, että asunnottomuus voi olla myös ihmisen vapaaehtoinen ratkaisu.

Vapaaehtoinen ratkaisu ettei halua sitoutuu mihinkään yhteiskunnan rajoitteisiin.

7.3 Asunnottomuuden kustannukset ja niihin vaikuttaminen

Yhtenä merkittävänä tuloksena tutkimuksessa kävi ilmi kustannusten haastava arviointi. Suurin osa haastateltavista nosti esille, että asunnottomuuden kustannuksia on haastavaa arvioida, sillä kustannukset koostuvat monista eri asioista. Kenelläkään haastateltavalla ei ollut sanoa tarkkoja kustannuksia, joita asunnottomuus aiheuttaa palveluissa. Osa haastateltavista koki asunnottomuuden aiheuttavan lisäkustannuksia palveluissa, mutta koki, että asunnottomuuden kustannusten laskeminen ei ole yksiselitteistä. Muutamissa haastatteluissa nostettiin myös esille se, että palveluissa asunnottomuus ei aiheuttanut lisäkustannuksia. Puolet haastateltavista nosti esille, että eivät kokeneet osaavansa sanoa kustannuksista mitään lukumääriä. Tutkimustulosten mukaan työntekijöillä ei ollut saatavilla tarkkoja kustannustietoja.

Kustannukset ei oo välttämättä mitenkään yksoikoisia laskee.

Asunnottomuuden erilaisten lieveilmiöiden nähtiin monessa tilanteessa aiheuttavan erilaisia kustannuksia. Näitä lieveilmiötä olivat haasteet työelämään pääsemisessä ja siellä pysymisessä, lisääntynyt päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, syrjäytyminen yhteiskunnasta, oman terveyden laiminlyönti sekä haasteet elämänhallinnassa. Tutkimustuloksissa nousee esille se, että asunnottomuus lisää toimeentulotuen hakemista, joka lisää myös yhteiskunnalle kustannuksia.

Asunnottomien koettiin usein laiminlyövän terveyttään, jolloin he myös kuormittavat terveydenhuollon palveluita. Useat haastateltavat kokivat asunnottomien olevan enemmän tekemisissä poliisin ja oikeuslaitoksen kanssa. Tutkimustuloksissa nousi se, että edellä mainittujen palveluiden käyttö lisää kustannuksia. Tutkimustuloksissa näkyy asunnottomuuden lisäävän rikollisuutta, minkä koettiin kuluttavan yhteiskunnan varoja. Asunnottomuuden nähtiin aiheuttavan myös oikeudenkäyntikuluja.

Ei saa hoitoa siihen omaan elämän vaikeuteensa. Niin sitä kautta syyllistyy enemmän rikoksiin eli sieltä ne kulut tulee ja se on kallista.

Kustannuksehan tulee siitä et keskimääräisesti enemmän se ihminen laiminlyö omaa terveyttään.

Suurin osa haastateltavista koki asunnottomuuden kustannuksiin vaikuttavan palveluiden toimimattomuus. Haastateltavat kokivat henkilökuntakulujen liittyvän asunnottomuuden aiheuttamiin kustannuksiin. Tutkimustuloksista nousi esille, että työskentely asunnottomien kanssa vaatii enemmän tapaamisia asunnottoman kanssa sekä asunnottomien asioiden hoitamisen vievän työntekijältä paljon aikaa. Liian vähäisten resurssien takia asunnottomille ei pystytä tarjoamaan riittävästi apua ongelmiin, jolloin asunnottomuuden kierrettä ei kyetä katkaisemaan.

Asunnottomuuden hoitoon tarvii et palvelu tulee yheltä luukulta tai sit et joku työntekijä joka sen henkilön kans kiertää ne tahot hoitamas ne asiat ja sit vielä alussa antaa vielä aika järeettä tukee siihen arjen hallintaan ja rahankäyttöön.

Riittävät resurssit nousivat tutkimustuloksissa yhdeksi asiaksi, jonka nähdään vaikuttavan asunnottomuuden vähentämiseen. Rahoituksen ja resurssien vähyden nähtiin olevan usein liian vähäistä tarpeeseen nähden. Osa haastateltavista koki, että henkilökuntaresurssit eivät ole riittävät tukemaan asunnottomia.

Päästäs varmaan parempiin tuloksiin, jos pystys vähän enemmän sitten niiku huomioimaan sitä yksilöllisyyttä siinä, mut ehkä se on se resurssi ja rahoitus siinä mikä tulee vastaan.

Asunnottomuuden nähtiin toistuvan usein samoilla henkilöillä. Asunnottomien haasteena haastateltavat kokivat myös sen, että he eivät pysty sitoutumaan saamiinsa palveluihin. Asunnottomien haasteeksi haastateltavat kokivat taidottomuuden asua omassa asunnossaan. Asunnottomien nähtiin tarvitsevan enemmän tukea asumiseensa, minkä koettiin nostavan kustannuksia.

Tutkimustulosten mukaan kustannuksia pystyttäisiin vähentämään huomioimalla asiakkaiden yksilöllisyys paremmin palveluissa. Tätä kautta pystyttäisiin lisäämään joustavuutta asiakkaiden tilanteen mukaan, lisäämällä ennaltaehkäiseviä palveluita ja toimenpiteitä sekä panostamalla varhaisenvaiheen tukemiseen ja koulutukseen. Järjestämällä asunnottomille ensisuoja tai muu turvallinen paikka yöpyä pystyttäisiin vaikuttamaan muihin lieveilmiöihin, jotka aiheuttavat kustannuksia.

Kaikissa haastatteluissa nousi esille, että ennaltaehkäisyllä pystyttäisiin vaikuttamaan asunnottomuuden aiheuttamiin kustannuksiin. Ennaltaehkäisyllä ja riit-

tävän nopealla reagoinnilla pystyttäisiin ennakoimaan mahdollinen asunnon menetys.

Mut on niil merkitystä kustannuksiin, että mitä ennalta pystytään estämään.

7.4 Palvelu kehittäminen asunnottomuuden vähentämisessä

Yhtenä suurimpana tuloksena haastatteluista nousi esiin Lappeenrannan asunnottomille suunnattujen palveluiden toimimattomuus. Haastateltavat toivat esille, että Lappeenrannassa tarvittaisiin uudenlaisia ratkaisu- ja toimintamalleja asunnottomuuden vähentämiseen. Haasteena pidettiin sitä, että nykyiset palvelut eivät riitä sellaisenaan vastaamaan asunnottomien palvelutarpeeseen. Lähes jokaisessa haastattelussa tuotiin esille se, että Lappeenrannassa ei ole käytössä Asunto ensin -mallia. Haastateltavat kokivat Asunto ensin -mallin olevan toimiva keino asunnottomuuden vähentämisessä.

Uskalletaan tehdä uusia ratkaisumalleja et ei mennä koko aikaa vuosikaudet samalla systeemillä eteenpäin, joka tätä ongelmaa ei ratkaise.

On tullut enemmän ajattelua siitä Asunto ensin -periaatteesta. Se on ihan hyvä lähtökohta, koska just se et miten voi sitä muuta elämää lähtee rakentaa, jos ei oo asuntoa ees.

Alla olevassa kuvassa on koottu tutkimuksessa esille tulleet palveluiden kehittämistarpeet.

Kuva 2. Asunnottomien palveluiden kehittäminen

Tutkimustulosten mukaan hyödyllisiä palveluita asunnottomille ja asunnottomuuden vähentämisessä olivat välitystili, aikuissosiaalityön matalan kynnyksen neuvonta, ympärivuorokautinen mielenterveys- ja päihdepäivystys sekä liikkuvuus toiminta. Haastatteluissa nousi esille, että Lappeenrannassa asunnottomille on tarjolla tällä hetkellä edellä mainittujen palveluiden lisäksi tilapäismajoitus ja tukiasunnot. Haastatteluissa tuli ilmi, että tukiasunnoille olisi enemmän tarvetta, samoin kuin eritasoiselle asumiselle. Tutkimustuloksissa nousee esille, että aikaisemmin asunnottomana olleet sekä asunnottomuusuhan alla olevat tarvitsisivat enemmän tukea asumiseen Lappeenrannassa. Tätä voitaisiin haastateltavien mukaan toteuttaa jalkautuvan työn, asumissosiaalityön tai asumisneuvonnan avulla.

Ei oo semmosta asumisen kyvyn mukaan joustavaa eri asteista asumisen mahdollisuutta.

Tutkimustuloksista nousee esille, että ennaltaehkäisevillä palveluilla koettiin olevan haastateltavien keskuudessa iso merkitys asunnottomuuden syntymiseen. Ennaltaehkäisevinä keinoina haastateltavat toivat esille koulutuksen,

asumistaitojen ja raha-asioitten opettamisen, neuvonnan ja tuen antamisen asumiseen sekä varhaisen puuttumisen.

Sil ois merkitystä et pystyttäs puuttumaan aikaisemmin, ettei ne menis niin pitkälle... Et monesti sitte et sielt kerkee kertymään niin paljon et siel on vaik vuokrarästejä niin pitkält ajalta. Et sit ei oo muuta vaihtoehtoo, kun hädön kautta ja sit on taas hankalampi saada uutta asuntoo.

Useat haastateltavat kokivat, että työntekijöiden välisellä toimivalla yhteistyöllä pystyttäisiin vähentämään asunnottomuutta. Tärkeäksi koettiin, että huoli ja asumisen haasteet tuotaisiin mahdollisimman nopeasti esiin, jotta ongelmiin päästäisiin puuttumaan riittävän ajoissa. Tutkimustulokset osoittivat, että hyvällä yhteistyöllä eri toimijoiden kesken pystyttäisiin parantamaan palveluiden toimivuutta.

Viranomaisyhteistyö, se on tärkein et ei vaan katota sitä omaa työnkuvaa et ollaan sit yhteyksissä eri viranomaisiin tarvittaessa.

Asunnottomuuteen vaikutti tutkimustulosten perusteella asunnottoman oma motivaatio hakea ja ottaa vastaan palveluita ja tukea. Aineistosta nousi esille yksilöllisyyden huomioimisen tärkeys asunnottomuuden vähentämisessä. Haastateltavat kokivat, että työntekijän tulisi tarkastella asunnottoman kokonaistilannetta, jotta asunnoton saisi riittävää tukea.

Pitää olla se motivaatio, oikee aikaset toimenpiteet ja oikeen muotoset toimenpiteet.

Ainahan asiakas ei tartu niihin palveluihin, vaikka pystyttäskin auttaa.

On ne tietyt palvelupolut mut ne ei oo yksilölähtöisiä vaan organisaatiolähtöisiä ja just se et ei huomioida niit yksilöllisiä eroja ja elämäntilanteessa olevii eroja niin se tuo siinä just sen et edellytetään kaikilta perjaatteessa samaa.

Haastateltavat nostivat esille, että asunnottomalle on usein haastavaa saada asuntoa ja asunnottoman täytyy usein suostua johonkin tukiasumiseen. Asumiseen tarjottavan tuen koettiin edistävän asunnottomuuden vähentymistä. Osa haastateltavista koki, että asunnottomuutta vähentäisi myös tuki asunnon saamisen jälkeen. Haastateltavat kokivat, että asunnottomuuden uusiutuminen vähentyisi, jos olisi niin sanottu jälkihuolto, jolloin joku työntekijä työskentelisi jo asunnon saaneiden henkilöiden kanssa.

Meil ei ehkä viiiä ihan maaliin asti niitä alotettuja tukitoimia... jos ne pikkasen jää kesken nii ne romuttaa sen hyvän prosessin.

Useammassa haastattelussa tuli esille luottamuksen rakentamisen tärkeys työntekijän ja asiakkaan välille. Asunnottomuuden vähentämisessä auttaa hyvä ja kestävä asiakassuhde. Haastateltavat kokivat asunnottomuuden vähentämisessä olevan tärkeää, että asunnottomalle annetaan mahdollisuus asuntoon. Annetaan asunnottomalle mahdollisuus yrittää asumista ja tuetaan onnistumisissa.

Kokeillaan ja sit okei se joko toimii tai ei toimi. Sit saattaa olla et menee vuosia ja aika on parempi ja ihmisil on motivaatioo, et se toimii, mut ois se mahdollisuus kokeilla sitä ja päästä eteenpäin.

8 Johtopäätökset

Haastatteluissa haluttiin selvittää, kuinka moni asunnoton käyttää haastatteluun osallistuneiden palveluita. Tilastoissa ja tutkimustuloksissa nousi esille se, että Lappeenrannassa asunnottomuus on melko vähäistä. Asunnottomien määrien arviointi vaikutti olevan haastavaa, eikä kukaan osannut sanoa tarkkaa lukua asunnottomien määrästä palveluissa. Tämä voi johtua siitä, että palveluissa ei pidetty tarkkaa tilastoa asunnottomien määristä. Opinnäytetyön tulosten mukaan piiloasunnottomuus tekee haastavaksi asunnottomuuden tilastoinnin ja tätä kautta asunnottomuuteen vaikuttamisen. Lukumäärät, joita haastateltavat kertoivat, perustuivat työntekijöiden omiin arvioihin.

Tutkimustuloksissa nousi esille, että tarkan tilastoinnin puuttuessa jokainen työntekijä arvioi asunnottomien määrän oman kokemuksensa perusteella. Arvioihin vaikutti se, kuinka moni asunnoton käytti haastateltavien palveluita ja millä tavoin asunnoton määriteltiin. Asunnottomuuden ei nähty kuitenkaan olevan kovinkaan runsasta Lappeenrannassa, mutta jokaisen asunnottoman nähtiin olevan liikaa. Vaikka asunnottomuus on Lappeenrannassa vähäistä, sitä ei kuitenkaan ole saatu poistettua kokonaan, minkä vuoksi asunnottomuuden vähentämiseksi pitää edelleen tehdä töitä.

Tutkimustulokset osoittavat, että Lappeenrannan palvelut eivät vastaa kaikkien asunnottomien palvelutarpeeseen. Asunnottomien tilanteet tulisi pystyä huomi-

oimaan yksilöllisemmin. Ihminen ei myöskään välttämättä itse näe omaa tuen tarvettaan ja taidottomuuttaan asua, jolloin hän ei hae riittävää tukea asumiseensa. Erilaisia asumisen vaihtoehtoja tulisi olla tarjolla, koska kaikki eivät pysty organisaatioiden vaatimuksiin. Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni, että näillä on vaikutusta siihen, että asunnottomuuden kierrettä ei pystytä katkaisemaan.

Kustannuksia oli todella vaikea laskea, sillä niihin vaikuttavat monet eri tekijät. Asunnottomuuden kustannusten tutkiminen on työlästä ja haastavaa, sillä kustannusten laskeminen vaatii monien eri asioiden huomioimista. Asunnottomuuden kustannusten tutkiminen vaatisi palveluiden tarkkojen kustannusten laskemista, tarkkoja tilastoja siitä, kuinka moni asunnoton oikeasti käyttää palveluita ja kuinka usein. Kustannuksien tarkastelua hankaloitti myös se, että aina ei ole tiedossa, onko joku asia seuraus asunnottomuudesta vai aiheuttanut asunnottomuutta.

Asunnottomuuden kustannusten laskeminen ei ole yksiselitteistä, sillä ei ole olemassa mitään laskukaavaa, jolla kustannuksia pystyttäisiin jokaisessa palvelussa laskemaan selkeästi ja samalla tavalla. Jos haluttaisiin tietää, lisääkö asunnottomuus kustannuksia palveluissa, tulisi tutkimuksessa verrata asunnottomien aiheuttamia kustannuksia muiden ihmisten aiheuttamiin kustannuksiin palveluissa.

Kaikki haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että ennaltaehkäisevillä palveluilla on merkitystä asunnottomuuden kustannuksiin sekä asunnottomuuden vähentämiseen. Tutkimustulosten mukaan ennaltaehkäisevillä palveluilla pystyttiin vähentämään asunnottomuuden kierrettä ja estämään ongelmien, kuten vuokrarästien, kasautuminen.

Tutkimustuloksissa näkyi, että tämänhetkiset resurssit eivät riitä tarvittaviin ennaltaehkäiseviin palveluihin, mutta palvelut tällaisenaan eivät riitä poistamaan asunnottomuutta. Resursseja lisäämällä pystyttäisiin panostamaan ennaltaehkäiseviin palveluihin, mikä toisi kustannussäästöjä asunnottomuuden vähentyessä. Rahojen ja resurssien vähyys johtaa siihen, että asiakkaan yksilöllisyyttä ei pystytä huomioimaan riittävän hyvin.

Resurssien puutteen koettiin useassa haastattelussa vaikuttavan asunnottomuuden vähentämiseen. Tutkimustuloksissa nousi esille, että työntekijöillä ei ole riittävästi aikaa tukea yksittäistä ihmistä. Palveluissa tarvittaisiin nopeampaa reagoimista ihmisen ongelmiin ja pidempikestoisia asiakassuhteita. Näin pystyttäisiin ennaltaehkäisemään asunnottomuutta.

Haastateltavien kokemukset erosivat siltä osin, että toiset kokivat asunnottomuuden lisäävän kustannuksia palveluissa, kun taas toiset kokivat, että asunnottomuus ei aiheuttanut mitään lisäkustannuksia. Useista haastatteluista näkyi myös, että kustannusten tarkastelun ei koettu kuuluvan omaan työnkuvaan vaan sen nähtiin olevan enemmän esimiestason työtä. Kustannusten tarkastelu ei näkynyt juurikaan haastateltavien arjen työssä. Tästä syystä haastateltavat eivät kysyttäessä osanneet antaa tarkkoja kustannustietoja.

Asunnottomuudesta aiheutui usein monenlaisia lieveilmiöitä, jotka lisäsivät palveluiden käyttöä ja tätä kautta myös kustannuksia. Opinnäytetyön tulosten mukaan asunnottomuuden hoidossa pitäisi huomioida henkilön asumisen taidot. Ei riitä, että asunnottomalle löydetään asunto, vaan tulisi tarjota tukea myös asunnon saamisen jälkeen, jotta henkilö pystyisi säilyttämään asunnon.

Opinnäytetyön tulosten mukaan palveluiden toimimattomuutta aiheuttaa palveluiden sirpaleisuus, jolloin asunnoton ei jaksa hakea palveluita ”monelta luukulta”. Opinnäytetyössä selvisi, että Lappeenrannan tämänhetkiset palvelut eivät yksinään riitä vähentämään ja poistamaan asunnottomuutta alueelta kokonaan. Lappeenrantaan tarvittaisiin enemmän jalkautuvaa ja ennaltaehkäisevää työtä, jolloin päästäisiin pureutumaan ongelmiin jo ennen asunnottomaksi joutumista. Lisäksi asunnottomuuden uusiutumisen riskiä pystyttäisiin estämään lisäämällä tukea arjessa selviytymiseen myös asunnon saannin jälkeen. Lappeenrantaan tarvittaisiin uudenlaisia kokeiluita ja monipuolisempia palveluita ratkaisemaan asunnottomuuden tuomat haasteet.

Haastateltavat toivat esille, että Asunto ensin -mallia olisi hyvä tuoda kokeiluun Lappeenrantaan. Muissa kaupungeissa käytössä oleva Asunto ensin -periaate on havaittu toimivaksi keinoksi vähentää asunnottomuutta ja siihen liittyviä kustannuksia. Asunto ensin -mallin on nähty aluksi lisäävän kustannuksia, mutta

lopulta tuovan suuria säätöjä asunnottomuuden aiheuttamiin kustannuksiin. Tulosten mukaan asunnottomuudesta aiheutuviin kustannuksiin pystyttäisiin vaikuttamaan palveluiden kehittämisellä ja lisäämällä erilaisia asumisen muotoja. Myös työntekijöiden yhteistyötä lisäämällä pystyttäisiin vaikuttamaan asunnottomien määrään ja tätä kautta myös kustannuksiin.

Yhteistyön tärkeys eri toimijoiden kanssa korostui tutkimustuloksissa. Eri toimijoiden välistä yhteistyötä olisi hyvä lisätä, jotta tieto siirtyisi työntekijältä toiselle mahdollisimman hyvin. Tärkeäksi koettiin, että huoli ja asumisen haasteet tuotaisiin mahdollisimman nopeasti esiin, jotta ongelmiin päästäisiin puuttumaan riittävän ajoissa. Riittävän nopealla reagoinnilla voitaisiin ehtiä ajoissa puuttumaan asumisen haasteisiin ja turvaamaan henkilön asumisen jatkuminen. Ilman asunnottoman omaa motivaatiota tukitoimet eivät kanna kovinkaan pitkälle. Työskentelyn tulisi olla asiakaslähtöistä eikä asunnottomalta tulisi vaatia liikaa hänen tilanteeseensa nähden.

9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettinen tutkimus on vastuullinen, perusteltu ja hyvin tehty. Eettisesti toteutettuun haastatteluun kuuluu se, että haastateltavat ovat tietoisia haastattelun tarkoituksesta sekä haastatteluaineiston säilyttämisestä ja käytöstä. Haastateltavan kunnioittava kohtaaminen on tärkeää ajatellen haastattelun eettisyyttä. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 32–33.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on määritellyt itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen, vahingoittamisen välttämisen sekä yksityisyyden ja tietosuojan eettisiksi periaatteiksi ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Ihmisarvon kunnioittamisen tulee olla tutkimuksen perusta (Hirsjärvi ym. 2009, 25).

Haastatteluja varten oli hankittu tarvittavat tutkimusluvut. Haastatteluja sovittaessa lähetettiin saatekirje (liite 2), jossa kerrottiin haastateltaville, minkälaisesta tutkimuksesta on kyse. Haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavilta kysyttiin kirjallinen suostumus (liite 3) haastattelua varten. Haastattelut toteutettiin anonymisti ja tämä tuotiin esille haastateltaville. Saatekirjeessä tuotiin esille mahdollisuus keskeyttää haastattelu sekä kerrottiin, että kaikki

haastattelumateriaalit tuhotaan, kun opinnäytetyö on valmis. Haastateltavilta kysyttiin lupa haastattelujen nauhoittamiseen ennen haastattelun alkua. Haastateltaville kerrottiin, että nauhoitteita säilytetään ainoastaan opinnäytetyöprosessin ajan, minkä jälkeen ne tuhotaan.

Tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida. Luotettavuuden arviointiin laadullisessa tutkimuksessa ei ole olemassa yksiselitteistä tai selkeää ohjetta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158, 163.) Tutkija on laadullisen tutkimuksen ensisijainen luotettavuuden kriteeri. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan kokonaisuutena (Suoranta & Eskola 1998, 210; Tuomi & Sarajärvi 2018, 163). Arvioitaessa luotettavuutta laadullisessa tutkimuksessa tulee tutkijan kertoa tutkimuksen toteuttamisen kaikista vaiheista mahdollisimman huolellisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Opinnäytetyön kaikki vaiheet on raportoitu mahdollisimman tarkkaan ja vaiheista on kerrottu tämän opinnäytetyön luvussa 6 Tutkimuksen toteutus.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös tutkijan puolueeton tarkastelu tutkittavaa asiaa kohtaan. Tämä näkyy muun muassa siinä, kykeneekö tutkija kuulemaan ja tulkitsemaan haastateltavan vastauksen niin, että esimerkiksi hänen kansalaisuutensa, sukupuolensa tai ikänsä ei vaikuta tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.) Opinnäytetyö toteutettiin tarkastelemalla aihetta mahdollisimman puolueettomasti. Tutkimuksen luotettavuuteen voi myös vaikuttaa se, että haastattelijoita oli kaksi, koska haastattelijat voivat tulkita haastattelun vastauksia eri tavalla. Haastateltavilla voi olla erilaiset näkökulmat tarkastella samaa aihetta, mikä voi vaikuttaa myös tulosten tulkinnaan.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikutti se, ymmärsivätkö kaikki haastateltavat haastattelukysymykset samalla tavalla. Opinnäytetyön luotettavuuteen voi vaikuttaa myös se, että osa haastatteluista toteutettiin parihaastatteluina. Yksilöhaastatteluissa luotettavuutta lisää se, että toisten haastateltavien vastaukset eivät vaikuta haastateltavan vastauksiin. Tästä syystä haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina mahdollisuuksien mukaan.

10 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi syksyllä 2018. Se on ollut haastava, mutta opettavainen prosessi. Opinnäytetyöprosessiin on sisältynyt monenlaisia vaiheita. Aihe on muotoutunut vähitellen matkan varrella. Opinnäytetyön tarkoituksena oli aluksi keskittyä pelkästään asunnottomuuden kustannuksiin. Suunnitelmavaiheessa pohdittiin sitä, antaako opinnäytetyö riittävää ammatillista näkökulmaa pelkkiä numeraalisia kustannuksia tarkastelemalla. Tästä syystä opinnäytetyö laajennettiin selvittämään myös, millä tavoin asunnottomuuden kustannuksiin pystyttäisiin vaikuttamaan ja millä tavoin palvelut toimivat asunnottomuuden vähentämisessä.

Haasteena opinnäytetyön toteutuksessa oli aiheen rajaaminen, koska asunnottomuus ei ollut aiemmin aiheena meille kovinkaan tuttu. Kustannusten selvittäminen ei myöskään ollut yksinkertaista. Teoreettinen viitekehys täydentyi opinnäytetyöprosessin aikana, kun aiheeseen päästiin perehtymään tarkemmin.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua, joka sopi tutkimusmenetelmänä parhaiten opinnäytetyön toteutukseen. Tällä tutkimusmenetelmällä saatiin kattavimmat tutkimustulokset. Tutkimuskysymyksiä muutettiin opinnäytetyöprosessin aikana vastaamaan paremmin saatuja tutkimustuloksia. Myös haastattelukysymysten muotoilu tuotti haasteita, koska samojen haastattelukysymysten tuli sopia kaikille haastateltaville. Osaa haastattelukysymyksistä jouduttiin hieman tarkentamaan kesken haastatteluiden. Haastattelukysymyksiä muokkaamalla saatiin kerättyä hyvä haastatteluaineisto tutkimukseen.

Haastateltavia opinnäytetyöhön oli alkuun haastavaa löytää, koska monet työntekijät kokivat, että heillä ei ole antaa vastauksia asunnottomuuden kustannuksiin. Alkuun tavoitteena oli saada tutkimukseen 5–10 haastateltavaa. Opinnäytetyötä varten haastateltiin yhteensä 13 työntekijää. Opinnäytetyöllä pyrittiin saamaan laajempaa kuvaa asunnottomuudesta haastatteleamalla eri organisaatioiden työntekijöitä niin julkiselta, yksityiseltä kuin kolmannelta sektorilta. Haastatteluista saatiin todella kattavan aineiston.

Kustannukset eivät näyttäneet kovinkaan suuresti haastateltavien työnkuvassa, minkä vuoksi heillä ei ollut antaa numeraalista tietoa kustannuksista.

Haastateltavat työntekijät osasivat kertoa enemmän siitä, millaisista asioista asunnottomuudesta johtuvia kustannuksia syntyi ja miten niitä pystyi ennaltaehkäisemään.

Haastatteluissa nousivat useaan kertaan esille asunnottomien haasteet asumisessa ja elämänhallinnassa sekä se, minkälaista tukea asunnottomat tarvitsevat siinä vaiheessa, kun he ovat saaneet asunnot. Tässä voisi olla aihe myös jatkotutkimukselle. Asunto ensin -malli ja sen hyödyt asunnottomuuden vähentämisessä nousivat selkeästi esiin tutkimustuloksista. Tästä jatkotutkimusideana voisi olla kartoittaa Asunto ensin -mallin mahdollisuuksia ja sen jalkauttamista Lappeenrantaan. Tätä opinnäytetyötä voi hyödyntää, jos haluaa saada tietoa asunnottomuuden aiheuttamista kustannuksista ja niihin vaikuttamisesta, Lappeenrannan palveluiden toimivuudesta asunnottomuuden vähentämisessä ja ideoita palveluiden kehittämiseen.

Tutkimuksen aikana haastateltavilta tuli monia hyviä ideoita ja kehittämisenkohteita, joita Eksoten ja poliittisten päättäjien olisi hyvä huomioida palveluiden kehittämisessä ja asunnottomuuden vähentämisessä. Asunto ensin -malli on koettu toimivaksi keinoksi muissa kaupungeissa. Monessa haastattelussa tuli esille se, että malli olisi hyvä ottaa kokeiluun myös Lappeenrannassa. Asunto ensin -mallilla pystyttäisiin täydentämään Lappeenrannassa jo olemassa olevia palveluita, jotka työntekijät kokivat riittämättömiksi asunnottomuuden vähentämisessä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu Asunto ensin -mallin tuovan lopulta kustannussäästöjä. Haastatteluista nousi esille, että asunnoista ei ole Lappeenrannassa pulaa vaan tarvittaisiin enemmän palveluita tukemaan asumisen onnistumista. Edellä mainittujen syiden perusteella Asunto ensin -malli voisi olla toimiva kehitysehdotus Lappeenrannan asunnottomille suunnattujen palveluiden kehittämisessä.

Oma ammatillinen kasvu

Asunnottomuus ei ollut aiheena meille entuudestaan kovin tuttu. Omaa ammatillista kasvua pääsimme kehittämään koko opinnäytetyöprosessin ajan. Pääsimme opinnäytetyöprosessin aikana syventymään asunnottomuuteen ilmiönä. Ymmärryksemme siitä, millaisia tekijöitä asunnottomuuden taustalla voi olla, kasvoi opinnäytetyöprosessin aikana. Viitekehyksen kirjoittaminen sekä haas-

tattelut antoivat kattavasti tietoa erityisesti asunnottomuuden aiheuttamista kustannuksista sekä kuinka asunnottomuutta voidaan ennaltaehkäistä. Lisäksi saatiin tietoa, miten hyvin Lappeenrannan palvelut toimivat asunnottomuuden vähentämisessä tällä hetkellä ja kuinka niitä voitaisiin kehittää.

Opinnäytetyömme opetti meille moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä asiakkaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen huomioimisessa ja haasteisiin puuttumisessa. Opinnäytetyöprosessin aikana kohtaamamme vastoinkäymiset opettivat meille kärsivällisyyttä tutkimuksen tekemiseen ja pitkäjänteistä yrittämistä.

Opinnäytetyön tekemisen kautta opimme paljon tutkimuksen eri vaiheiden tekemisestä ja saimme paljon lisää kokemusta tiedon hakemisesta. Haastatteluja tehdessämme olimme vuorovaikutuksessa useiden eri työntekijöiden ja viranomaistahojen kanssa. Tämä kehitti omia vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojamme, joita tulemme tarvitsemaan työelämässä tulevaisuudessa.

Kuvat

Kuva 1. Asunnottomuuden taustalla olevat tekijät

Kuva 2. Asunnottomien palveluiden kehittäminen

Lähteet

ARA. 2013. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Selvitys 1/2013. Asunnottomat 2012. <http://www.ara.fi/download/noname/%7B491574C4-A0A1-4DD0-9A69-AC60B18BBB23%7D/24182>

ARA. 2014. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Selvitys 2/2014. Asunnottomat 2013. <http://www.ara.fi/download/noname/%7BF7F7B4C3-5483-47ED-8E57-5E04CCD564F8%7D/96787>

ARA. 2015. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. ARAn asunnottomuus selvitykset. Etusivu. Tietopankki. Tilastot ja selvitykset. Asunnottomuus. https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus Luettu 13.4.2019.

ARA. 2018a. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Selvitys 2/2018. Asunnottomat 2017. <http://www.ara.fi/download/noname/%7B0EC77B27-5E1A-4735-ACA0-E07B4D68D54E%7D/135737>

ARA. 2018b. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Liite ARAn selvitykseen (2/2018): Asunnottomat 2017 - Kunnat, joissa oli asunnottomia 15.11.2017. <http://www.ara.fi/download/noname/%7B6B90EDD0-C242-4F95-BBE5-3AAD985A98FD%7D/135736>

ARA. 2019a. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Selvitys 3/2019 - Asunnottomat 2018. <https://www.ara.fi/download/noname/%7B92F73B7B-C89B-47C7-A92D-B250F0340280%7D/14442>

ARA. 2019b. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Liite ARAn selvitykseen (3/2019): Asunnottomat 2018 Kunnat, joissa oli asunnottomia 15.11.2018. <https://www.ara.fi/download/noname/%7BBC17ED3E-A272-4B38-AE16-A0F839641B7C%7D/144421>

Asunnottomuusohjelmien arviointi - Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. 2019. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:11. Helsinki: Ympäristöministeriö. https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/06/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien-arviointi.pdf

Asunto ensin 2016. Housing First. Housing first in Finland. Housing first in Finland. http://www.housingfirst.fi/en/housing_first/housing_first_in_finland/housing_first_in_finland Luettu 9.6.2019.

Asunto ensin 2018a. Asunto ensin. Asunnottomuus. Asunnottomuus ilmiönä. http://historia.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus Luettu 27.9.2018.

Asunto ensin. 2018b. Etusivu. Ohjelma. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019. <https://asuntoensin.fi/ohjelma/asunnottomuuden-ennaltaehkaisyn-toimenpideohjelma-2016-2019/>

Asunto ensin 2018c. Etusivu. Ohjelma. Historia. Ohjelmatietoa asunnottomuuden vähentämiseksi. <http://asuntoensin.fi/ohjelma/historia/> Luettu 27.9.2018.

Asunto ensin 2018d. Etusivu. Tietoa. <http://asuntoensin.fi/tietoa/> Luettu 20.11.2018.

Asunto ensin 2018e. Etusivu. Tietoa. Asunto ensin. Asunto ensin -malli. <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/> Luettu 7.8.2019.

Asunto ensin 2018f. Etusivu. Tietoa. Asunto ensin. Asunto ensin –periaatteet. <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-periaatteet/> Luettu 1.8.2019.

Asunto ensin. 2018g. Etusivu. Tietoa. Tilastoja. Tilastotietoa asunnottomuudesta. <https://asuntoensin.fi/tietoa/tilastoja/> Luettu 28.7.2019.

Asunto ensin. 2019. Asunto ensin. Asunnottomuus. Asunnottomuustilastot. http://historia.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus/asunnottomuustilastot Luettu 28.7.2019.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019. Valtioneuvoston periaatepäätös. 2016. Ympäristöministeriö. <http://www.ym.fi/download/noname/%7B24462C90-35CA-4952-B390-C8C66D99FAD1%7D/119235>

Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset. 2011. Jyväskylän yliopisto. Tampereen teknillinen yliopisto. Kaupunkitutkimus TA Oy. Helsinki: Ympäristöministeriö. http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/10/YMra7_2011_Asunnottomuuden_vahentamisen_taloudelliset_vaikutukset.pdf

Baptista, I., Benjaminsen, L., Busch-Geertsema, V. & Pleace, N. 2013. The Costs of Homelessness in Europe - An Assessment of the Current Evidence Base. https://www.housingfirstguide.eu/website/wp-content/uploads/2016/03/feantsa-studies_03_web-Cost-of-Homelessness.pdf

Dhalmann, H. & Karppinen, J. 2018. Ennaltaehkäistä tavoitteista tekoihin. Teoksessa Fredriksson, P. (toim.) 2018. Yömajasta omaan asuntoon – Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen ohjeistus 2018. Siun sote. 2017. Yhtymähallitus. http://www.siunsote.fi/documents/4823935/4967711/siunsote_taydentava_toimeentulotuki_perusteet.pdf/2d9f13b2-2395-4c9f-860e-58bf32c80c9e Luettu 20.11.2018.

Erkkilä, E. 2017. Asunnottomuus ja sosiaalityö. Teoksessa Kananoja, A., Läheteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Erkkilä, E. & Stenius-Ayoade, A. 2009. Asunnottomat vastaanottoyksiköissä. Asunnottomien vastaanottoyksiköiden asiakkaiden sosiaalinen tilanne ja ter-

veydentila pääkaupunkiseudulla. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Työpapereita 2009:2.

http://www.socca.fi/files/150/Asunnottomat_vastaanottoyksikoissa.pdf

ETHOS. 2018 European typology of homelessness and housing exclusion.

<https://www.feantsa.org/download/ethos2484215748748239888.pdf>

FEANTSA. 2005. ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion. Resources. Resources database.

<https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion> Luettu 2.10.2018.

Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Granfelt, R. 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? – Vangit kertovat asunnottomuudesta. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Granfelt, R. 2015. Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti? Y-Säätiön julkaisu.

https://ysaatio.fi/assets/files/2015/11/asumissosiaalinen_tyo_julkaisu_web.pdf

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Hynynen, R. 2005. Asuntoja ja tukea asunnottomille – Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Helsinki: Ympäristöministeriö.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40671/SY_745.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hyväri, S. 2016. Asumissosiaalinen työ arjen tukena ja osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 115–128.

Hyvärinen, M. Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Kaakinen, J. 2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma 2008-2011. Loppuraportti. Ympäristöhallinto.

http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/08/PAAVO_I_loppuraportti_J_Kaakinen_2012.pdf

Kaakinen, J. 2013. Asunto ensin ja sitten. Teoksessa Hyväri, S. & Kainulainen, S. (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 15-24.

https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/10/Paikka_asua_ja_elaa_diak_2013.pdf

Kananoja, A. Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) 2017. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Karjalainen, J. 2010. Lainrikkajat asunto- ja työllisyyspolitiikan reunalla. Teoksessa Hänninen, S., Palola, E. & Kaivonurmi, M. (toim.) Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikka kilpailuvaltiossa. Helsinki: Yliopistopaino. 138-161
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80087/57a41f5a-82e5-42af-994d-1a848a200c35.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Karppinen, J. 2018. Varmista asumisen turva!
Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) väliraportti.
<http://www.ym.fi/download/noname/%7BB706C3F7-B5FF-4BAA-AB59-3A11443200DB%7D/138010>

Karppinen, J. & Fredriksson, P. 2016. Loppuraportti. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012-2015. Paavo 2. Ympäristöministeriö.
http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/Paavo_2_loppuraportti.pdf

Kela. 2018. Kansaneläkelaitos. Henkilöasiakkaat. Toimeentulotuki. Toimeentulotuen kokonaisuus. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-kokonaisuus> Luettu 19.11.2018.

Kettunen, M. 2010. Asumisturvakeskus. Selvitystyö häätöjen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyn mahdollisuuksista, menetelmistä ja haasteista Helsingissä. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
http://www.socca.fi/files/151/Asumisturvakeskus_selvitys_2010.pdf

Kostiainen, E. & Laakso, S. 2012. Vailla vakinaista asuntoa – Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä. Kaupunkitutkimus TA Oy.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2014 Laadullinen terveystutkimus. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Lehtonen, L. & Salonen, J. 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Luntamo, M. 2012. Terve asunto -hankkeen arviointiraportti. Helsinki: Helsingin kaupungin terveystakeskus.
<https://www.hel.fi/static/kanslia/Innovaatiorahasto/Loppuraportti-Terve-asunnoton-hanke.pdf>

Nimi ovela. 2016. Kansallinen tavoite: Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä.
http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/nimi_ovessa-raportti.pdf

Pitkänen, S. 2010. Selvitys pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/41554/ARAr_2_2010_PAAVOselvitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pleace, N. 2016. Housing First Guide Europe.
https://housingfirstguide.eu/website/wp-content/uploads/2016/06/HFG_full_Digital.pdf

Posti. 2019. <https://beta.posti.fi/fi/asiakastuki/vastaanottaminen/poste-restante> Luettu 3.8.2019.

Saari, J. 2015. Huono-osaiset – Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sunikka, S., Seppälä, U. & Granfelt, R. 2007. Aluksi. Teoksessa Asunnottomuuskirja – Näkökulmia asunnottomien palvelujen kehittämiseen. http://www.socca.fi/files/69/Asunnottomuuskirja_nakokulmia_asunnottomien_palvelujen_kehittamiseen.pdf

Suonio, M. & Kuikka, U. 2017. Asunnottomien ja eri toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa Forssen, K. Roivainen, I. Ylinen, S. & Heinonen, J. (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. Euroopan Unioni: UNIPress, 223–246

Suoranta, J. & Eskola, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Tainio, H. 2009. Kaupunkiköyhälistö asunnottomuuskierteessä – Näkökulmia pääkaupunkiseudun pitkäaikaisasunnottomuuteen. Tampere: Juvenes Print Oy. <https://core.ac.uk/download/pdf/37999615.pdf>

Tenhunen, M-L. 2013. Tilisanomat. Koulut. Johdon laskentatoimen koulu. Johdon laskentatoimen peruskäsitteet, menetelmät ja tekniikat – osa 2 <https://tilisanomat.fi/koulut/johdon-laskentatoimen-koulu-koulut/johdon-laskentatoimen-peruskasitteet-menetelmat-ja-tekniikat> Luettu 20.10.2018.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018 Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Eettinen ennakkoarvio. Eettinen ennakkoarvio ihmistieteissä. <https://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-suomessa> Luettu 2.8.2019.

Yritystoiminta. 2018a. Kannattavuuslaskenta. Kapasiteetti ja toiminta-aste. <http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/kapasiteetti-ja-toiminta-aste> Luettu 20.11.2018.

Yritystoiminta. 2018b. Kannattavuuslaskenta. Tuotot ja kustannukset. <http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/tuotot-ja-kustannukset> Luettu 20.11.2018.

Y-Säätiö. 2019. Asunnottomuus Suomessa. <https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa> Luettu 1.8.2019.

Liite 1

Haastattelu

1. Millä tavoin asunnottomuus näkyy palveluissanne?
2. Millaisissa tilanteissa asunnottomat hakeutuvat palveluihinne?
3. Kuinka moni asunnoton käyttää palveluitanne?
 - a. Kuinka paljon asunnottomat käyttävät palveluitanne kuukaudessa?
 - b. Kuinka paljon asunnottomat käyttävät palveluitanne vuodessa?
4. Millaisista asioista kuluja voi muodostua palveluissanne?
 - a. Käyttääkö työntekijä esimerkiksi enemmän aikaa yhdellä kerralla vai onko käyntikertoja enemmän?
5. Millaisilla keinoilla asunnottomuudesta aiheutuviin kustannuksiin pystytään vaikuttamaan?
6. Koetteko ennaltaehkäisevillä palveluilla olevan merkitystä asunnottomuuden aiheuttamiin kustannuksiin?
7. Pitäisikö mielestäsi asunnottomuuden vähentämiseksi lisätä jotain toimenpiteitä tai toisenlaisia palveluita?
 - a. määrätä lisää budjettia vai tehdäänkö nyt jo riittävästi tai jopa liikaa?
8. Mikä nykyisistä palveluista toimii asunnottomuuden vähentämisessä?
9. Käytetäänkö varoja johonkin mikä ei mielestäsi toimi asunnottomuuden vähentämisessä?
10. Vaikuttaako asunnottomuus jotenkin palvelupolkuun teidän palveluissanne?

Hyvät haastateltavat,

Olemme sosionomi (AMK) -opiskelijoita Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme asunnottomuuden aiheutuvista kustannuksista Lappeenrannan alueella.

Tarkoituksenamme on selvittää, kuinka paljon asunnottomuudesta aiheutuu kustannuksia Lappeenrannassa sekä miten näitä kustannuksia pystytään vähentämään. Haastattelemme tutkimukseemme työntekijöitä, jotka ovat tekemisissä työnsä puolesta asunnottomien kanssa. Haastatteluun valitaan ainoastaan Lappeenrannan alueella työskenteleviä.

Olemme kiinnostuneet tietämyksestänne ja kokemuksistanne, koskien Lappeenrannan asunnottomuudesta syntyviä kustannuksia. Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa asunnottomuudesta aiheutuvista kustannuksista Lappeenrannan alueella ja miten näihin kustannuksiin pystytään vaikuttamaan. Haastattelut toteutetaan kasvotusten. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua viimeistään syksyllä 2019.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistuja on halutessaan oikeutettu keskeyttämään haastattelun missä tahansa vaiheessa. Haastattelut toteutetaan luottamuksellisesti ja halutessasi nimettöminä (opinnäytetyössä ei näy kenenkään vastanneen nimi). Saatu haastatteluaineisto hävitetään opinnäytetyön tekemisen jälkeen. Haastattelusta kerättäviä tietoja käytetään ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen ja aineistoa käsittelevät vain opinnäytetyöntekijät.

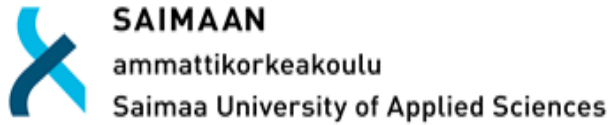
Toivomme, että voitte osallistua haastatteluun.

Jos haluatte lisätietoa opinnäytetyöstä tai haastattelusta, voitte ottaa yhteyttä meihin sähköpostitse:

Nea.takala@student.saimia.fi Nea Takala, Sosionomiopiskelija
Roosa.erkamo@student.saimia.fi Roosa Erkamo, Sosionomiopiskelija

Ystävällisin terveisin
Nea Takala ja Roosa Erkamo

Liite 3

Sosiaali- ja terveysala

Suostumus

Työntekijöiden näkemyksiä asunnottomuuteen liittyvistä kustannuksista Tekijät: Nea Takala ja Roosa Erkamo

Olen saanut riittävästi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä tahansa vaiheessa.

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Lisäksi annan suostumukseni henkilötietojeni keräämiseen opinnäytetyöhön laadinnassa syntyvään tutkimusrekisteriin. Minua on informoitu henkilötietojen käsittelystä tutkimuksen yhteydessä.

Aika ja paikka

Haastateltava

Opiskelijat